

PIERWSZE EKOLOGICZNE WYBORY POLAKÓW

LISTOPAD 2019

 bridge

WSTĘP

Ambicja albo konsekwencje

Polityka od zawsze jest miejscem ścierania się różnych idei. Trzydzieści lat temu, w pierwszych częściowo wolnych wyborach, ambitna wizja wolności wygrała z oportunistą. Wreszcie mogliśmy rozpocząć proces jednoczenia się ze Wspólnotą Europejską i kształtowania przedsiębiorczości. Główną podstawą rozwoju był wzrost gospodarczy oparty na konsumpcji. Ambicja podążania za zachodnim modelem gospodarki pomogła nam wyjść z głębokiego kryzysu.

Jednak ludzie koncentrując się na wzroście gospodarczym, nie zwracali uwagi na koszty - zarówno społeczne, jak i środowiskowe, czyli zanieczyszczenie powietrza, wód i gleb, rosnąca ilość odpadów oraz rabunkową gospodarkę nieodnawialnymi lub prawie nieodnawialnymi zasobami naturalnymi. Dziś nie chcemy sprowadzać konsekwencji na młodzież i kolejne pokolenia, dlatego ambicją staje się stworzenie podstaw do dalszego życia - zahamowanie emisji CO₂ do połowy wieku i rozpoczęcie pochłaniania jej nadmiaru z wielu poprzednich dekad.

Kwestie środowiskowe stają się obecnie jednym z najczęściej poruszanych tematów przez opinię publiczną. Ruchy społeczne angażują nie tylko młodzież, ale też inne grupy, które dotychczas były apatyczne. W politycznej debacie obserwujemy próbę podjęcia merytorycznej debaty o ochronie środowiska.

Teraz przychodzi czas na działanie. Naukowcy i przedsiębiorcy pracują nad niskoemisyjnymi oraz bezemisyjnymi technologiami. Już w 2018 roku około 60 proc. wartości zainstalowanych w Polsce źródeł fotowoltaicznych było wykonane przez polskie firmy - z czego połowa to usługi instalacyjne, ale druga połowa to wytworzenie komponentów do tych instalacji. Potrzebne nam są systemowe działania ograniczające niszczenie środowiska. Politycy muszą się zmierzyć z problemem złego planowania przestrzennego, bezsensownej regulacji rzek, bezkarnego importu i składowania odpadów oraz niszczenia lasów naturalnych, mokradeł i rozlewisk, a także spalania paliw kopalnych, które zagraża życiu i zdrowiu obywateli.

Niniejszy raport został przygotowany na zlecenie WWF Polska przez firmę doradczą Bridge. To podsumowanie dyskusji na tematy środowiskowe z ostatniej kampanii wyborczej. Wierzę, że będzie to dla wszystkich Państwa motywacją do realizacji ambicji i podjęcia konstruktywnych działań, aby nasze dzieci i wnuki nie ponosiły konsekwencji obecnych zaniechań.

Mirosław Proppé
Prezes Fundacji WWF Polska

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
SPIS TREŚCI	5
NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI	7
WPROWADZENIE	9
OCZEKIWANIA POLAKÓW WZGLĘDEM OCHRONY ŚRODOWISKA	11
1. BUNT NASTOLATKI I ZWRÓCENIE UWAGI MEDIÓW Z CAŁEGO ŚWIATA NA KONDYCJĘ KLIMATU	12
2. ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA POLAKÓW	13
3. EKOLOGIA DETERMINANTĄ WYBORÓW 2019	13
PORÓWNANIE PROGRAMÓW WYBORCZYCH WIODĄCYCH PARTII POLITYCZNYCH	16
1. PORÓWNANIE OBECNYCH PROGRAMÓW PIS I PO WZGLĘDEM WCZEŚNIEJSZYCH PROGRAMÓW Z 2014 (PIS) I 2015 (PO)	16
2. ANALIZA PROGRAMÓW GŁÓWNYCH KOMITETÓW WYBORCZYCH	23
A. KONFEDERACJA WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ	26
B. SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ	27
C. POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE	28
3. ANALIZA PROGRAMÓW GŁÓWNYCH KOALICJI	29
EKOLOGIA W KAMPANII LIDERÓW PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI	38
1. JADWIGA EMILEWICZ I ODZYSKIWANIE EKOLOGII	39
2. ŚMIECI, OPAKOWANIA, CZYSTE POWIETRZE	39
3. TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA	40
4. „ZDROWY ROZSĄDEK” W EKOLOGII PIS	41
EKOLOGIA W KAMPANII LIDERÓW KOALICJI OBYWATELSKIEJ	44
1. „ZDROWOROZSĄDKOWA” TRANSFORMACJA I CZYSTE POWIETRZE	44
2. AGNIESZKA POMASKA EKOLOGICZNĄ TWARZĄ KO	46
EKOLOGIA W KOŚCIELE I NAUKACH SPOŁECZNYCH	50
1. ENCYKLIKA LAUDATO SI’	50
2. LIST PASTERSKI EPISKOPATU POLSKI	51
3. KOŚCIÓŁ WOBEC KRYZYSU EKOLOGICZNEGO	51
EKOLOGIA W NAUKACH SPOŁECZNYCH	53
WWF POLSKA INICJUJE DEBATĘ NA TEMAT POLITYKI EKOLOGICZNEJ POLSKI	54

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI

- **Eko wyborcy.** Polacy zwracają ogromną uwagę na tematy dotyczące zmiany klimatu. Niezależnie od poglądów politycznych są zgodni, że człowiek ma wpływ na otaczającą nas naturę i powinien nie tylko z niej korzystać, ale przede wszystkim o nią dbać i aktywnie działać przeciwko jej degradacji. Takie podejście w postrzeganiu świata przez ogół społeczeństwa to nowość i wielkie wyzwanie dla polityków wszystkich partii.
- **Oczekiwania wyborców.** Na przełomie 2018 i 2019 r. aż 45 proc. Polaków było niezadowolonych z dotychczasowej polityki państwa dotyczącej ochrony środowiska. Tylko co trzeci badany popierał działania władz. OZE powinny być głównym źródłem energii według ponad połowy wyborców PiS i trzech czwartych wyborców KO. Ponad połowa Polaków postrzega zmiany klimatu jako realne zagrożenie dla siebie i swoich bliskich. Większość Polek i Polaków (82 proc.) za największe zagrożenie dla środowiska naturalnego w Polsce uważa zanieczyszczenie powietrza, wód i gleb.
- **Młodzi strajkują.** We wrześniu 2019 r. aż w 60 miastach w Polsce odbył się Młodzieżowy Strajk Klimatyczny. Jego uczestnicy w większości jeszcze nie mają prawa wyborczego, ale już w kolejnych wyborach będą stanowić potężną siłę, która rozliczy obietnice składane przez obecnych polityków.
- **Politycy w chaosie.** Dopiero w 2019 r. po raz pierwszy tematy związane ochroną środowiska zostały wyeksponowane w programach czołowych partii politycznych. Jeszcze 4-5 lat temu politycy nie proponowali zbyt wielu rozwiązań w kwestiach związanych z ochroną środowiska.
- **Szybkie zmiany w programach partii.** Od 2015 r. zarówno Platforma Obywatelska, jak i Prawo i Sprawiedliwość diametralnie zmieniły podejście do polityki środowiskowej. W 2015 r. PO proponowała inwestowanie w energetykę opartą na węglu kamiennym oraz rozpoczęcie budowy elektrowni jądrowej, natomiast PiS w swoim programie podkreślał, że należy odrzucić „nadmierny ekologizm”, a energia z wiatraków nie powinna zagrażać elektrowniom węglowym i nie powinna mieć pierwszeństwa w dostępie do systemu dystrybucji. Teraz Koalicja Obywatelska ostro krytykuje energetykę opartą na węglu i mocno promuje OZE. Z kolei PiS chce, by do 2030 r. co najmniej jedna trzecia energii pochodziła ze źródeł odnawialnych - czyli m.in. wiatraków, które jesz-

cze niedawno politycy partii rządzącej postrzegali jako drogie i szkodliwe, bo oparte na obcej technologii.

- **Ambitna KO, konkretny PSL.** Najbardziej ambitne postulaty ekologiczne wysuwa Koalicja Obywatelska, natomiast najbardziej sprecyzowane i realne pomysły, których wdrożenie może przyczynić się do poprawienia stanu środowiska, ma PSL.
- **Brak wiedzy.** Można zaryzykować stwierdzenie, że politycy wszystkich partii zauważyli trend związany z ochroną środowiska. W programach wiodących partii politycznych pojawiają się odniesienia do ekologii (w mniejszym lub większym stopniu), jednak ewidentnie brakuje gruntownej analizy problemów i rzetelnej wiedzy, która pozwoliłaby na wprowadzenie realnych zmian.
- **Ekologia dotyczy wszystkich i każdego z osobna.** O zdecydowane działania w zakresie ochrony środowiska walczą już nie tylko aktywiści, ale także Kościół, naukowcy (nie tylko ci, którzy bezpośrednio zajmują się sprawami związanymi z klimatem) oraz organizacje pożytku publicznego, które konstruktywnie i merytorycznie apelują do decydentów.

WPROWADZENIE

Zakończona właśnie kampania wyborcza do Sejmu i Senatu jest pierwszą kampanią w politycznej historii Polski, w której tak mocno wybrzmiały kwestie związane z ochroną środowiska, czystym powietrzem czy transformacją energetyczną. Politycy operowali jednak tą tematyką na dużym poziomie ogólności, bo u większości decydentów wciąż brakuje wiedzy w tym zakresie. Wynika to nie tylko (i nie zawsze) z braku kompetencji, ale też z faktu, że Polska nie doświadcza jeszcze na tyle wyraźnych skutków kryzysu klimatycznego i dla części Polaków temat wydaje się wciąż abstrakcyjny. Nie umiemy ustosunkować się do tego, z czym nie mamy bezpośrednio do czynienia. Co więcej, dominującą narracją w polskim dyskursie wciąż jest „gonienie Zachodu” w sensie gospodarczym, podczas gdy dyskusja w państwach zachodnich coraz bardziej skupia się na wyzwaniach związanych z klimatem.

Oba największe obozy polityczne, czyli Zjednoczona Prawica i Koalicja Obywatelska, nie są obojętne na zmiany klimatyczne, co widać w ewolucji ich programów wyborczych na przestrzeni ostatnich kilku lat. Jest to też dostrzegalne w narracji prowadzonej przez kluczowych polityków w Polsce. Zarówno obóz władzy, jak i główna siła opozycji widzą konieczność przeprowadzenia transformacji energetycznej. Oba stronnictwa próbują jednak dowodzić swoistego racjonalizmu w tej kwestii, podkreślając złożoność tego procesu i brak możliwości przeprowadzenia go relatywnie szybko. Jednocześnie, w dyskursie władzy i opozycji ważne miejsce zajmują odnawialne źródła energii oraz zanieczyszczenie powietrza. Niewątpliwie coraz ważniejszym elementem debaty jest kwestia zwalczania nadmiernej ilości plastiku czy wprowadzania kaucji za opakowania. Znamienne jest jednak to, że główne postulaty ekologiczne są przedstawiane przez polityków, którzy nie są pierwszoplanowymi postaciami obu obozów. Kwestie środowiskowe w ugrupowaniu rządzącym najczęściej porusza Jadwiga Emilewicz, która należy do koalicyjnego wobec PiS Porozumienia Jarosława Gowina. Ekologiczną twarzą Koalicji Obywatelskiej jest młoda posłanka z Gdańska, Agnieszka Pomaska, która też nie należy do ścisłego kierownictwa partii.

Choć była to pierwsza kampania wyborcza, w której tak dużą rolę odegrały kwestie związane ze środowiskiem naturalnym, to jednocześnie była ostatnią, w której politykom wystarczały deklaracje na dużym poziomie ogólności. Badania pokazują, że Polacy coraz bardziej niepokoją się stanem otoczenia naturalnego. Siedmiu na dziesięciu z nas uważa, że zachodzą negatywne zmiany klimatyczne i konieczne są natychmiastowe działania zaradcze. Połowa Polaków wskazuje na zanieczyszczenie środowiska i zmianę klimatu jako największe zagrożenie dla świata. Zważywszy na obecność tematu w mediach i coraz częstsze doniesienia o klęskach żywiołowych (np. suszy spowodowanej długotrwałymi upałami) dotychczas niespotykanych w naszym regionie, świadomość ekologiczna Polaków będzie tylko rosła. Co

więcej, wciąż się bogacimy, więc rosną nasze oczekiwania. Coraz większą wagę przykładamy do tego, by żyć zdrowo, a więc i w zdrowym, czystym otoczeniu.

W kolejnych wyborach w 2023 r. weźmie udział większość uczestników Młodzieżowego Strajku Klimatycznego, która do tego czasu osiągnie dorosłość. Frekwencja na demonstracjach MSK pokazała, że młodzi Polacy rozumieją zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi, oczekują działań w tej kwestii i nie boją się wyrażać swoich oczekiwań. Oznacza to, że będzie rosła presja na polityków, by faktycznie zająć się problematyką smogu, CO₂ w powietrzu czy zanieczyszczeniem gleb oraz dostępem do wody i jej zatrzymaniem w środowisku. Będą ją wywierać wyborcy wszystkich partii, bo badania pokazują, że postawy ekologiczne dominują w społeczeństwie niezależnie od poglądów politycznych.

Za cztery lata ochrona środowiska będzie jednym z kluczowych tematów kampanii. Jeżeli w toku kadencji rząd przyspieszy przechodzenie na odnawialne źródła energii, zacznie realnie walczyć ze smogiem, w pełni rozwiąże kryzys śmieciowy i ograniczy liczbę plastikowych opakowań, może to pomóc rządzącej partii w zapewnieniu sobie kolejnej reelekcji. Zapowiedzią takich działań może być powołanie tuż po wyborach pierwszego osobnego resortu ds. klimatu. Jeżeli jednak władzy nie uda się osiągnąć sukcesów na tych polach, albo wręcz zniszczy jakieś elementy środowiska (np. rzeki poprzez ich regulację), wyborcy mogą głosować na ugrupowanie, które przedstawi im konkretne metody poprawy stanu środowiska naturalnego. Polityka ekologiczna będzie w wyborach decydująca dla coraz większej grupy głosujących, część z nich już dziś mówi politykom: czas na realne działania!

OCZEKIWANIA POLAKÓW WZGLĘDEM OCHRONY ŚRODOWISKA

O ochronie środowiska mówi się od dawna, pierwsze dyskusje o zanieczyszczeniu powietrza miały miejsce już w XVIII w. po rewolucji przemysłowej. W Polsce o ochronie środowiska mówi się od 100 lat. Dokładnie 17 grudnia 1919 r. środowiska naukowe zaproponowały utworzenie Państwowej Rady Ochrony Przyrody w niepodległej II Rzeczypospolitej Polskiej¹. Pierwszy Dzień Ziemi obchodzono w latach 70. XX w. Idee obchodzenia Dnia Ziemi, a tym samym promowanie postaw proekologicznych, zaproponował w 1969 r. John McConnell na konferencji UNESCO dotyczącej środowiska naturalnego. Pomysł wdrożono w 1971 r. dzięki poparciu Sekretarza Generalnego ONZ U Thanta - od tamtej pory każdego roku w równonoc wiosenną Narody Zjednoczone obchodzą Dzień Ziemi². Dziesięć lat później aktywiści zaczęli alarmować o problemie dziury ozonowej i zwiększającej się emisji gazów cieplarnianych. A już w 1988 r. powołano do życia Międzynarodowy Panel ds. Zmian Klimatu (IPCC) zrzeszający obecnie tysiące ekspertów cyklicznie analizujących dane dotyczące klimatu na świecie. Na podstawie prac Panelu co kilka lat publikowane są tzw. Assessment Reports, czyli raporty oceniające stan wiedzy o klimacie i rekomendacje działań zatrzymujących zachodzące zmiany. Jednak prawnie wiążąca zrzeszone kraje jest Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC) – międzynarodowa umowa określająca działania ograniczające emisję gazów cieplarnianych, która została ratyfikowana przez Polskę w 1994 r.³ Najbardziej rozpoznawalnym traktatem konwencji jest Protokół Kioto wynegocjowany w 1997 r. i obowiązujący od 2005 do 2012 r.^{4 5} Ostatnim, przełomowym protokołem jest przyjęte w grudniu 2015 r., przez 195 krajów tzw. Porozumienie Paryskie określające ogólnoświatowy plan działania, który ma uchronić ludzkość przed gwałtownymi zmianami klimatu dzięki utrzymaniu średniej temperatury Ziemi wynoszącej nie więcej niż 2°C powyżej poziomu sprzed epoki przemysłowej⁶.

Obecnie zarówno w Polsce, jak i na całym świecie, temat ochrony środowiska i walki ze zmianą klimatu niemalże z tygodnia na tydzień zdaje się coraz bardziej dominować media. O ograniczeniu emisji dwutlenku węgla mówią już nie tylko aktywiści proekologiczni, ale i politycy, dziennikarze, aktorzy czy po prostu obywatele.

1 <https://www.pine.org.pl/konferencja-na-100-lat-ochrony-srodowiska/>

2 <http://naszaziemia.pl/aktualnosci/swiatowy-dzien-ziemi-2015.html>

3 <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19960530239>

4 <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol/kyoto-protocol-targets-for-the-first-commitment-period>

5 https://unfccc.int/kyoto_protocol

6 https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_pl

1. BUNT NASTOLATKI I ZWRÓCENIE UWAGI MEDIÓW Z CAŁEGO ŚWIATA NA KONDYCJĘ KLIMATU

W ostatnim czasie na szczególną uwagę zasługuje Młodzieżowy Strajk Klimatyczny i szwedzka nastolatka, która zapoczątkowała protesty przeciwko zmianie klimatu. We wrześniu 2018 r. Greta Thunberg pod budynkiem szwedzkiego parlamentu zażądała podjęcia działań, dzięki którym zmniejszy się emisja dwutlenku węgla i respektowania porozumienia paryskiego zawartego w 2015 r. Thunberg rozpoczęła protest w dniu, w którym powinna rozpocząć rok szkolny i kontynuowała go w każdy piątek w godzinach szkolnych zajęć, trzymając transparent z napisem „Skolstrejk för klimatet” - czyt. strajk szkolny dla klimatu⁷. Piętnastoletnia wówczas dziewczynka zwróciła swoim działaniem uwagę mediów z całego świata. Została zaproszona do Katowic, gdzie w czasie konferencji klimatycznej COP24 spotkała się z sekretarzem generalnym ONZ Antonio Guterresem⁸. Obecnie w Młodzieżowych Strajkach Klimatycznych uczestniczą tysiące dzieci i młodzieży na całym świecie. W marcu 2019 r. w strajku uczestniczyli uczniowie z ponad 2 tysięcy miast w 123 państwach⁹, a już we wrześniu tego samego roku do strajku przyłączyli się młodzi z ponad 150 krajów¹⁰. Tego dnia w Polsce odbyły się strajki aż w 60 miastach¹¹.

Źródło:

Post opublikowany 14 września 2019 r. na portalu społecznościowym Facebook przez profil „Młodzieżowy Strajk Klimatyczny”

<https://www.facebook.com/FridaysForFuturePL/photos/a.298462190779012/422073031751260/?type=3&theater>

⁷ <https://www.newyorker.com/news/our-columnists/the-fifteen-year-old-climate-activist-who-is-demanding-a-new-kind-of-politics>

⁸ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/cop24-w-katowicach-15-letnia-greta-thunberg-liderzy-nas-zawiedli,889201.html>

⁹ <https://www.rp.pl/Ekologia/190319515-Piatek-dla-przyszlosci-Strajk-mlodziezy-na-calym-swiecie.html>

¹⁰ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/mlodziejowy-strajk-klimatyczny-20-wrzesnia-2019-od-australii-po-usa,970993.html>

¹¹ <https://www.facebook.com/FridaysForFuturePL/photos/a.298462190779012/422073031751260/?type=3&theater>

2. ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA POLAKÓW

Nastroje proekologiczne udzielają się nie tylko na Zachodzie, ale i w Polsce. Jak wynika z badań¹² Kantar Millward Brown przeprowadzonych na zlecenie Fundacji WWF Polska na przełomie 2018 i 2019 r., niemal 60 proc. Polek i Polaków postrzegало zmianę klimatu jako realne zagrożenie dla siebie i swoich bliskich. Zdecydowana większość Polaków (80 proc.), bez względu na poglądy polityczne, uważała, że w Polsce powinny powstawać nowe parki narodowe. Za wprowadzeniem tego rozwiązania opowiadało się 74 proc. wyborców PiS i 88 proc. wyborców PO. Jako największe zagrożenia dla środowiska naturalnego w Polsce najczęściej wskazywano zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb (82 proc. badanych), wycinkę lasów (58 proc.) i klęski naturalne - susze, powodzie, huragany (47 proc.).

Co ciekawe, aż 45 proc. Polaków było niezadowolonych z dotychczasowej polityki państwa dotyczącej ochrony środowiska. Tylko co trzeci badany popierał działania rządu. Z kolei dwie trzecie (66 proc.) Polaków wskazało, że źródłem energii w Polsce powinny być Odnawialne Źródła Energii (OZE). Zaledwie 8 proc. badanych wskazało na obecnie dominujący węgiel. OZE powinno być głównym źródłem energii według 53 procent wyborców PiS i 76 procent wyborców PO.

3. EKOLOGIA DETERMINANTĄ WYBORÓW 2019

Na potrzeby tego raportu przeanalizowano wyniki ostatnich badań sprawdzających, na ile tematy związane z ochroną środowiska i zmianami klimatycznymi są ważne dla Polaków oraz czy obywatele będą się nimi kierować w wyborach parlamentarnych.

→ IBRiS dla „Rzeczpospolitej”¹³, badanie przeprowadzono w lipcu 2019 r.

- 87 proc. Polaków uważa, że zmiany klimatyczne w Polsce następują, a 69 proc. wskazuje, że oznaczają one pogorszenie klimatu.
- 92 proc. wyborców PO wyraża opinię, że zmiany klimatu zachodzą, przekonanych jest o tym też 86 proc. wyborców PiS, chociaż oni znacznie rzadziej wskazują odpowiedź „zdecydowanie tak”.
- Tylko 17 proc. ankietowanych jest przekonanych o tym, że klimat się polepsza.
- Zaledwie 8 proc. ankietowanych twierdzi, że zmiany w ogóle nie występują. 5 proc. nie ma w tej sprawie zdania.

¹² Badania zostały przeprowadzone za pomocą komputerowo wspomaganych wywiadów telefonicznych (CATI) w ramach sondażu telefonicznego CATIBUS (13-23.09.2018) oraz KARTEZJUSZ (20-21.02.2019). Badania odbyły się na ogólnopolskiej, reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków. Próba liczebności równa 1000 osób została dobrana zgodnie ze strukturą Polski, z uwzględnieniem rozkładu płci, wieku, wykształcenia, regionu i klasy wielkości miejscowości zamieszkania badanych.

¹³ https://www.rp.pl/Ekologia/190819609-Sondaz-Wyborcy-PO-i-PiS-sa-zgodni---klimat-sie-zmienia.html?fbclid=IwAR02xDbA7Si_xG_z8BblubMHvmht21rxF_Wan1rlpOrWaqK030_typMI00MU

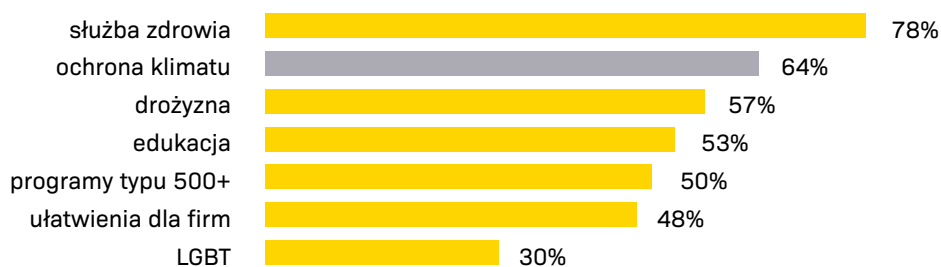
→ Raport Kantara „Ziemianie atakują”¹⁴, badanie przeprowadzono w lipcu i sierpniu 2019 r.

- Większość Polaków (72 proc.) uważa, że stan, w jakim znalazła się Ziemia, jest poważny i konieczne są natychmiastowe działania zaradcze
- Polacy wymieniali największe zagrożenia dla świata:
  - 55 proc. badanych wskazało zanieczyszczenie środowiska
  - 51 proc. zmiany klimatu
  - 34 proc. wyczerpywanie zasobów naturalnych
- 44 proc. Polaków uważa, że człowiek i jego obecne działania zagrażają środowisku naturalnemu
- 72 proc. badanych widzi konieczność działania w kontekście złego stanu środowiska

→ IBRiS dla „Rzeczpospolitej”¹⁵, badanie przeprowadzono w sierpniu 2019 r.

- Polacy uznali, że najważniejszymi tematami programów wyborczych powinny być:
  - sytuacja w służbie zdrowia (według 78 proc.)
  - kwestie dotyczące klimatu (64 proc.)
  - sprawa drożejącej żywności (57 proc.)
- Klimat to drugi najważniejszy aspekt dla Polaków - jako istotną sprawę w programach partii wskazało go aż 64 proc. badanych. Na kolejnych miejscach są drożęca żywność (57 proc.), edukacja (53 proc.), propozycje programów społecznych (50 proc.), kwestie wsparcia dla przedsiębiorców (48 proc.). Na ostatnim miejscu znalazły się tematy światopoglądowe, jak in-vitro, LGBT czy aborcja (wskazał je mniej niż co trzeci ankietowany).

Tematy, które powinny być ważne w czasie kampanii:

Źródło:

IBRiS, badanie przeprowadzone 9-10.08 metodą CATI (możliwość wielokrotnego wyboru), grafik.rp.pl

¹⁴ <https://ziemianieatakuj.pl/>

¹⁵ <https://www.rp.pl/Wybory-parlamentarne-2019/308189967-Sondaz-Jakie-tematy-interesuja-Polakow-przed-wyborami.html?cid>

→ ECFR, międzynarodowy think tank European Council on Foreign Relations¹⁶, badanie przeprowadzono we wrześniu 2019 r.

- Polacy wskazywali zagrożenia, które najbardziej negatywnie wpłyną na przyszłość – na pierwszym miejscu najczęściej wskazywano konsekwencje zmian klimatycznych: 44 proc. respondentów uznało, że to „zdecydowanie największe zagrożenie”, a 33 proc. uznało zmiany klimatu za „raczej największe” zagrożenie. Na kolejnych miejscach były choroby, ograniczenie sfery prywatności, pogorszenie sytuacji gospodarczej, łamanie demokracji i wojny.
- Zmian klimatycznych obawia się aż 72 proc. wyborców PiS.

Jak wynika z analizy badań opublikowanych w okresie przedwyborczym, Polacy zwracali ogromną uwagę na tematy dotyczące zmian klimatu. Ważna jest dla nas już nie tylko służba zdrowia, edukacja, emerytury czy podatki, ale także ochrona środowiska. Polki i Polacy, bez względu na poglądy polityczne, są zgodni, że człowiek ma wpływ na otaczającą nas naturę i powinien nie tylko ją eksplorować, ale przede wszystkim o nią dbać i aktywnie działać przeciwko jej degradacji. **Takie podejście w postrzeganiu świata przez ogół społeczeństwa to nowość i wielkie wyzwanie dla polityków wszystkich partii.** Tematy środowiskowe powinny stać się nie tylko elementem dyskusji, ale i programów oraz postulatów politycznych, z których później obywatele będą mogli rozliczyć władze. Świadomość ekologiczna Polaków się zwiększa i z pewnością z każdym rokiem będzie coraz większa. Postępujące zmiany klimatu skutkujące suszami, powodzią, wicherami czy brakiem dostępu do wody będą dodatkowo elektryzować opinię publiczną. Należy się zatem spodziewać, że obywatele będą oczekiwać realnych i zdecydowanych działań ze strony rządu.

---

¹⁶ <https://www.rp.pl/Analizy/310069944-Dabrowska-W-Polsce-sa-dwa-swiaty.html?cid>

PORÓWNANIE PROGRAMÓW WYBORCZYCH WIODĄCYCH PARTII POLITYCZNYCH

1. PORÓWNANIE OBECNYCH PROGRAMÓW PIS I PO WZGLĘDEM WCZEŚNIEJSZYCH PROGRAMÓW Z 2014 (PIS) I 2015 (PO)

Analiza programów wyborczych opublikowanych w latach 2014-2019 przez czołowe partie wskazuje, że temat szeroko pojętej ochrony środowiska i zmian klimatycznych zaczął być dostrzegany przez polityków stosunkowo niedawno. W przeciwieństwie do najnowszych programów Prawa i Sprawiedliwości czy Koalicji Obywatelskiej jeszcze 4-5 lat temu politycy nie proponowali wiele w kwestiach związanych z ochroną środowiska.

PROGRAMY PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI OGŁOSZONE W 2014 I 2019 ROKU

Program Prawa i Sprawiedliwości w 2014 r.

Ogólny dział dot. środowiska

- Jeden z wewnętrznych podrozdziałów poświęcony jest ochronie przyrody
- W programie padają m.in. deklaracje dot. ochrony środowiska:
  - Odrzucenie nadmiernego „ekologizmu”
  - Nie można mówić o zrównoważonym rozwoju przy pogarszaniu jakości wody i powietrza oraz zaniku rodzimych gatunków roślin i zwierząt, będących jedynym obiektywnym wskaźnikiem jakości stanu środowiska przyrodniczego

Retencja i woda

- Obrona zlewniowego zarządzania gospodarką wodną (o charakterze transgranicznym);
- Ochrona wszystkich typów wód - rzek, jezior, wód przybrzeżnych i wód podziemnych;
- Kontynuacja redukcji i kontroli zanieczyszczeń pochodzących ze wszystkich źródeł

Program Prawa i Sprawiedliwości w 2019 r.

- Jeden z rozdziałów poświęcony ochronie środowiska
- W programie padają m.in. deklaracje dot. ochrony środowiska
- Ochrona środowiska filarem nowoczesnego państwa dobrobytu i warunkiem zrównoważonego rozwoju kraju

- Rozwój małej retencji
- Wsparcie działalności spółek wodnych (przy równoczesnym usunięciu barier w pomocy dla tych spółek)

Polityka klimatyczna UE

- Współpraca w Unii Europejskiej powinna uwzględniać, że przyroda nie zna granic i zachowanie dobrego stanu polskiego środowiska naturalnego jest w interesie wszystkich państw UE
- Przestrzeganie polityki zrównoważonego rozwoju, zgodnie z konwencjami gospodarczymi ONZ, przyjętymi w Polsce i Unii Europejskiej takimi jak: Konwencja Klimatyczna, Konwencja o Różnorodności Biologicznej i Konwencja o Pustynnieniu
- Racjonalne podejście do obszarów Natury 2000 i realistyczna rewizja tej sieci na poziomie Unii Europejskiej

Energetyka i węgiel

- Węgiel, gaz łupkowy i zasoby geotermalne będą bazą dla bezpieczeństwa energetycznego kraju
- Powołanie Polskiej Służby Geologicznej - dla zabezpieczenia interesów Skarbu Państwa
- Zmniejszanie koncentracji dwutlenku węgla w atmosferze poprzez stosowanie polskich czystych technologii spalania polskiego węgla i wykorzystanie w tym celu polskich lasów
- Szkodliwe jest wspieranie rozwoju drogiej energetyki wiatrowej, całkowicie opartej na obcych technologiach
- Energia z wiatraków nie powinna zagrażać elektrowniom węglowym i na biomasę i nie powinna mieć pierwszeństwa w dostępie do systemu dystrybucji

Powietrze

- Brak informacji

- Radykalne zwiększenie wsparcia z funduszy UE dla ochrony gospodarstw rolnych przed klęskami oraz na przywracanie produkcji rolnej w gospodarstwach dotkniętych zniszczeniami
- Projekt Miejskich Planów Adaptacji (MPA44) dla 44 polskich miast - celem jest przystosowanie się do obserwowanych i prognozowanych zmian klimatu

- Zielone światło dla „zielonej gospodarki” i „zielonej energetyki”
- Implementacja zapisów „Katowice Rulebook” - Katowickiego Pakietu Klimatycznego przez wszystkie kraje obecne na COP 24 w 2019 r.
- Mój prąd - 1 mld zł na dofinansowanie instalacji fotowoltaicznych do 50 proc. kosztów, ale nie więcej niż 5 tys. zł
- Rozwój morskiej energetyki wiatrowej w perspektywie 2030 r.
- Rozwój zeroemisyjnej, wielkoskalowej energetyki jądrowej
- Wsparcie elektromobilności i stacji ładowania pojazdów elektrycznych,
- Rozwój elektrycznego transportu publicznego

- Kontynuacja programu „Czyste Powietrze”:
  - 103 mld zł na wymianę starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe, instalacje OZE
  - Termomodernizacja ok. 3-4 mln domów jednorodzinnych
  - 50 proc. redukcji emisji z sektora bytowo-komunalnego do 2030 r.
  - Zwiększenie liczby gospodarstw domowych podłączonych do efektywnych systemów ciepłowniczych
  - Rozbudowa systemu wysokosprawnej kogeneracji i ogrzewania gazowego

**Zieleń,
las,
parki
narodowe**

- Trzeba postawić na rozwój gospodarczy z poszanowaniem ojczystej przyrody i polskiego krajobrazu
- Wykorzystanie polskich lasów dla krajowego bilansu redukcji emisji, CO₂ i uzyskiwanie z tego tytułu dochodów przez polskich właścicieli lasów, zalesianie gruntów o niskiej przydatności rolniczej
- Wsparcie zielonych inwestycji, w tym finansowanie zalesiania prywatnych gleb polnych i efektywne metody spalania biomasy w gospodarstwach domowych
- Prowadzenie gospodarki leśnej w lasach objętych Naturą 2000

**Plastik
i odpady**

- Brak informacji

**Prawa
zwierząt**

- Zakaz funkcjonowania wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej czy drobiu

- Zwiększanie zielonych powierzchni w miastach - m.in., zwiększenie minimalnego procentowego udziału przestrzeni biologicznie czynnej w miastach (w tym także tzw. zielonych dachów i trawników z rzadko koszoną trawą)
- Podtrzymanie polskiego modelu wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej pozwalającej zachować bogactwo przyrodnicze ekosystemów leśnych
- Program Leśnych Gospodarstw Węglowych i zmniejszenie koncentracji CO₂ w atmosferze - przez 30 lat uda się pochłonąć dodatkowo 1 mln ton CO₂
- Zwiększenie lesistości kraju do 33 proc. do 2045 r.
- Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie

- Kaucja dla opakowań, zgodnie z zasadą: „zwracasz opakowanie - dostajesz kaucję”
  - Producenci zostaną zobowiązani do finansowania zbiórki i przetwarzania odpadów powstających z tych opakowań
- Zachęty do stosowania opakowań wielokrotnego użytku
- Cele recyklingu: 55 proc. w 2025 r., 60 proc. w 2030 r., 65 proc. w 2035 r.
- Ograniczenie masy składowanych odpadów komunalnych do 10 proc. w 2035 r.
- 170 mln zł na Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest
- Elektroniczna ewidencja i sprawozdawczość w gospodarce odpadami prowadzona tylko w Bazie Danych o Odpadach
- Program Usuwania folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej, który ma ułatwić rolnikom oddawanie zużytych folii, sznurka, opakowań po nawozach do właściwego zagospodarowania oraz dofinansować zbieranie, transport oraz przetworzenia takich odpadów

- Naturalny chów zwierząt program „Dobrostan plus” skierowany do rolników
- Kontynuacja realizacji wielomilionowych projektów przyrodniczych
- Ukończenie procesu planowania ochrony dla form ochrony przyrody
- Inwentaryzacja przyrodnicza
- Stworzenie Banku Danych o Zasobach Przyrodniczych

PROGRAMY PLATFORMY OBYWATELSKIEJ I KOALICJI OBYWATELSKIEJ OGŁOSZONE W 2015 I 2019 ROKU

Program Platformy Obywatelskiej w 2015 r.

Ogólny dział dot. środowiska

- Brak osobnego działu dot. ochrony środowiska
- Wątki związane z ochroną środowiska pojawiają się w różnych rozdziałach - np. omawiających propozycje dla wsi i małych miasteczek

Retencja i woda

- Ogólnokrajowy program rozwoju mikroretencji - gromadzenie wody do jej późniejszego wykorzystania w rolnictwie oraz dla innych celów społecznych, środowiskowych i gospodarczych
- Budowanie i odtwarzanie małych zbiorników, stawów i oczek wodnych, a także progów na rowach melioracyjnych i małych ciekach
- Inwestycje w zbiorniki przeciwpowodziowe
- Regulacja rzek
- 6 mld zł na budowę systemów zaopatrzenia w wodę

Polityka klimatyczna UE

- Skuteczne zabezpieczenie interesu Polski w ustanowionej w 2007 r. polityce klimatycznej UE
- Ambitne cele redukcyjne niektórych członków UE nie mogą być realizowane kosztem państw wciąż nadrabiających różnice rozwojowe
- Dbanie o to by polityka klimatyczna UE nie podważała konkurencyjności polskiej gospodarki
- Zabieganie o równowagę między wszystkimi unijnymi politykami, między jednolitym rynkiem, polityką przemysłową i polityką klimatyczną, tak aby realizowane w ramach tych polityk działania nie obniżały konkurencyjności polskiej gospodarki

Program Koalicji Obywatelskiej w 2019 r.

- Jeden z sześciu głównych części programu jest poświęcony w całości ekologii, klimatowi i wodzie
- Pojedyncze odniesienia dot. klimatu znajdują się również w innych rozdziałach

- Podporządkowanie „gospodarki wodnej” oraz „Wód Polskich” Ministrowi Ochrony Środowiska
- Wstrzymane zostaną programy regulacji rzek
- Wykorzystanie środków krajowych i unijnych na wsparcie programu renaturyzacji rzek, zgodnych z Ramową Dyrektywą Wodną
- Zaprzestanie melioracji odwadniającej na terenach podmokłych
- Nakaz prowadzenia małej retencji w lasach
- Zwiększenie retencji wody na terenach zabudowanych
- Gospodarcze wykorzystanie wód deszczowych i ich magazynowanie

- Brak informacji

Energetyka i węgiel

- Inwestowanie w energetykę opartą na węglu kamiennym
- Inwestowanie w elektrownie gazowe
- Planowane rozpoczęcie budowy elektrowni jądrowej
- Do 2030 r. co najmniej 1/3 energii pochodzić zacznie ze źródeł odnawialnych, czyli z natury: wiatru, słońca, wody
- Wsparcie finansowe dla lokalnych źródeł OZE, biomasy, biogazu oraz geotermii
- Do 2030 r. rezygnacja z węgla w ogrzewaniu domów i mieszkań, do 2035 - w ogrzewaniu systemowym, a do 2040 - w całej energetyce
- Do 2025 r. na rynku energetycznym powstanie 200 tys. lokalnych instalacji, które pozwolą na wytwarzanie energii przez firmy i samorządy. Kolejny milion takich instalacji powstanie przy domach, głównie z wykorzystaniem ogniw fotowoltaicznych
- Rozwój farm wiatrowych - to mieszkańcy, a nie władza centralna, będą decydować czy w ich sąsiedztwie może powstać farma wiatrowa
- Mechanizm preferencyjnych pożyczek dla firm i obywateli chcących inwestować w przydomowe odnawialne źródła energii - panele słoneczne, przydomowe wiatraki i pompy ciepła to przyszłość
- Możliwa będzie odsprzedaż nadwyżki prywatnie wytworzonej energii
- Do 2030 r. wszystkie małe systemy ciepłownicze w miastach powiatowych zostaną przekształcone w efektywne i niskoemisyjne, czyli czyste źródła ciepła w domach
- Stabilny plan transformacji przemysłowej Śląska i innych regionów węglowych, min. w oparciu o środki unijne z Platformy Węglowej
- Publikowanie rocznych raportów na temat polskiej transformacji energetycznej: kosztów, cen, emisji, stopnia niezależności energetycznej
- Termomodernizacja - do 2020 r. wyznaczenie nowych standardów dla budynków

Powietrze

- Wymiana starych, nieefektywnych pieców węglowych na nowoczesne, oszczędne urządzenia spełniające wysokie normy emisji CO₂ i pyłów, również takie, które opalane są drewnem i innymi surowcami odnawialnymi
- Gminy będą mogły określać rodzaje paliw stosowanych na swoim terenie i wymagania co do jakości tych paliw oraz pieców
- 1 mld zł na wsparcie indywidualnych inwestycji wymiany pieców
- Budowa 57 obwodnic - realizacja programu pozwoli na uzyskanie lepszej jakości powietrza w miastach
- Darmowa wymiana pieców na pompy ciepła i ogrzewanie sieciowe

Zieleń,
lasy,
parki
narodowe

→ Brak informacji

- Nowa polityka urbanistyczna - zadrzewianie terenów miejskich i nieużytków rolnych
- Ochrona puszczy (nie podano której)
- Puszcza Białowieska w całości parkiem narodowym
- Nowe parki narodowe i rozszerzenie starych w porozumieniu z lokalną społecznością

Plastik
i odpady

→ Brak informacji

- W ciągu trzech lat jednorazowy plastik powinien zostać zastąpiony opakowaniami wielokrotnego użytku
- Zmniejszenie produkcji plastiku obejmie wszystkie przedmioty jednorazowego użytku, które mają swoje nieplastikowe odpowiedniki
- Dalekosiężny cel - gospodarka w oparciu o obieg zamknięty i politykę „zero odpadów”
- Powszechny system kaucji za butelki i depozytu za opakowania plastikowe
- Towary z wymiennością pojemników docelowo powinny mieć niższe ceny
- „Woda dla każdego”, czyli system bezpłatnych stacji wody pitnej dla mieszkańców
- Absolutny zakaz sprowadzania odpadów do Polski
- Instytucje publiczne będą używać wyłącznie opakowań wielorazowych lub biodegradowalnych
- Rozszerzenie edukacji o ochronie środowiska w szkołach

Prawa
zwierząt

→ Brak informacji

- Ustawa prowadząca do zamknięcia ferm norek, lisów i innych zwierząt hodowanych na futra
- Zakaz wykorzystywania zwierząt w cyrkach
- Zakaz polowania na ptaki

W 2015 r. Platforma Obywatelska nie miała w programie działu dotyczącego ochrony środowiska. Wątki proekologiczne pojawiały się w różnych rozdziałach - np. omawiających propozycje dla wsi i małych miasteczek. Teraz „Polska ekologia. Klimat i woda” to jeden z sześciu głównych rozdziałów programu Koalicji Obywatelskiej.

Platforma Obywatelska w swoich obietnicach z 2015 r. bardziej kierowała się dobrem rolników i górników niż ograniczeniem emisji CO₂ oraz odejściem od węgla. W 2015 r. PO proponowało wręcz inwestowanie w energetykę opartą na węglu ka-

miennym oraz rozpoczęcie budowy elektrowni jądrowej - obecnie takie postulaty są krytykowane przez polityków Koalicji Obywatelskiej i wytykane partii rządzącej. Co ciekawe, PO równocześnie chciało finansowo wspierać wymianę starych, nieefektywnych pieców węglowych na nowoczesne i oszczędne urządzenia. Można zatem wysnuć wniosek, że jeszcze kilka lat temu czołowi politycy byli bardziej skłonni „leczyć” niż „zapobiegać i stosować profilaktykę”. Jednoczesne pozostawanie przy wykorzystaniu węgla i innych paliw kopalnych jest sprzeczne z walką o czyste powietrze zanieczyszczane dymem wydobywającym się z domowych kominów.

Teoretycznie lepiej pod tym kątem wypadł program PiS z 2014 r., w którym znalazł się podrozdział „Rolnictwo i ochrona środowiska”. Jednak podobnie jak PO, politycy PiS łączyli ekologię bardziej z rolnictwem niż problemem ogółu społeczeństwa. W praktyce program PiS sprzed pięciu lat był wewnętrznie sprzeczny w kwestiach ochrony środowiska. Z jednej strony czytamy, że należy odrzucić „nadmierny ekologizm”, a z drugiej, że „nie można mówić o zrównoważonym rozwoju przy pogarszaniu jakości wody i powietrza oraz zaniku rodzimych gatunków roślin i zwierząt, będących jedynym obiektywnym wskaźnikiem jakości stanu środowiska przyrodniczego”.

W kwestiach energetyki PiS (również podobnie jak PO) stawiał na węgiel, który obok gazu łupkowego i zasobów geotermalnych miał być bazą dla bezpieczeństwa energetycznego Polski. Ponadto, obecnie rządząca partia w ostatnich wyborach alarmowała, że wspieranie rozwoju energetyki wiatrowej jest nie tylko drogie, ale i szkodliwe, bo całkowicie oparte na obcych technologiach. Zgodnie z postulatami PiS z 2014 r., energia z wiatraków nie powinna zagrażać elektrowniom węglowym i nie powinna mieć pierwszeństwa w dostępie do systemu dystrybucji. Jak się później okazało, partia rządząca dotrzymała słowa. W 2016 r. weszła w życie ustawa o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 961 ze zm.) wprowadzająca zasadę „10H” – chodzi o obecnie obowiązujący nakaz lokalizowania wiatraków w odległości nie mniejszej od zabudowań niż 10-krotność ich całkowitej wysokości. W praktyce, zasada „10H” zatrzymała rozwój OZE w Polsce, bo uniemożliwiono budowę nowych turbin wiatrowych¹. Co ciekawe, teraz PiS chce by do 2030 r. co najmniej jedna trzecia energii pochodziła ze źródeł odnawialnych - czyli właśnie m.in. wiatru. Planowany jest także rozwój farm wiatrowych na morzu. Politycy oferują wprowadzenie preferencyjnych pożyczek dla osób i przedsiębiorców chcących inwestować w odnawialne źródła energii - panele słoneczne, przydomowe wiatraki i pompy ciepła. W niedalekiej przyszłości możliwa też ma być odsprzedaż nadwyżki prywatnie wytworzonej energii.

Jak widać, polscy politycy zmienili zdanie nie tylko do węgla czy Odnawialnych Źródeł Energii, ale też do rzek i retencji wody. PO w 2015 r. chciała przekonać do siebie wyborców regulując rzeki. Teraz w programie KO można wyczytać, że powinno się wstrzymać wszelkie programy regulacji rzek, a nawet wspierać renaturyzację

1 <https://serwisy.gazetaprawna.pl/energetyka/artykuly/1433776,oze-nowe-instalacje-i-wiatraki-zmiany.html>

rzek. Natomiast politycy PiS zakładali ochronę wszystkich typów wód, czyli rzek, jezior, wód przybrzeżnych i wód podziemnych, a teraz chcą promować program małej retencji rzek - chodzi m.in. o sztuczne spiętrzanie wody w korytach, które jest uznawane przez specjalistów za bardzo szkodliwe działanie dla środowiska.. W najnowszym programie PiS brakuje jednak rozwiązań dotyczących większych rzek. Prawdopodobnie nie jest to przypadek, media wielokrotnie alarmowały w ostatnim okresie o szkodliwości regulacji rzek i negatywnych skutkach ingerowania w ich koryta.

Warto zauważyć, że ani w programie PiS z 2014 r., ani w programie PO z 2015 r. nie ma informacji dotyczących walki z plastikiem. W tegorocznych wyborach kwestia ta podnoszona była wielokrotnie i obie partie proponują wiele rozwiązań tego problemu.

2. ANALIZA PROGRAMÓW GŁÓWNYCH KOMITETÓW WYBORCZYCH

W wyborach parlamentarnych, które odbyły się 13 października 2019 r., wystartowało łącznie dziesięć komitetów wyborczych. Jednak tylko pięć z nich zarejestrowało listy w całym kraju i jak pokazują wyniki wyborów do Sejmu RP², tylko te przekroczyły próg 5 proc., a ich kandydaci otrzymali mandaty.

NAZWA KOMITETU WYBORCZEGO	ZRZESZONE PARTIE	LICZBA MANDATÓW DO SEJMU
Prawo i Sprawiedliwość	PiS, Solidarna Polska i Porozumienie	235
Koalicja Obywatelska	Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska i Zieloni	134
Sojusz Lewicy Demokratycznej	SLD, Razem i Wiosna	49
Polskie Stronnictwo Ludowe	PSL i Kukiz'15	30
Konfederacja Wolność i Niepodległość	Ruch Narodowy, KORWiN, Zjednoczenie Chrześcijańskich Rodzin Ligi Narodowej i Partii Kierowców	11

² <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2019/pl/wyniki/sejm/pl>

Ponadto Polacy z części okręgów wyborczych mogli głosować na:

- Komitet Wyborczy Wyborców Koalicji Bezpartyjni i Samorządowcy, zarejestrowany w okręgach: 1 (Legnica), 2 (Wałbrzych), 3 (Wrocław), 4 (Bydgoszcz), 5 (Toruń), 6 (Lublin), 7 (Chełm), 11 (Sieradz), 13 (Kraków), 16 (Płock), 17 (Radom), 18 (Siedlce), 20 (Warszawa), 24 (Białystok), 28 (Częstochowa), 29 (Katowice), 30 (Bielsko-Biała), 33 (Kielce), 34 (Elbląg)
- Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka, zarejestrowany w okręgu 21 (Opole)
- Komitet Wyborczy Skuteczni Piotra Liroya-Marca, zarejestrowany w okręgach: 17 (Radom), 23 (Rzeszów), 24 (Białystok), 33 (Kielce), 35 (Olsztyn)
- Komitet Wyborczy Akcja Zawiedzionych Emerytów Rencistów, zarejestrowany w okręgach: 18 (Siedlce), 24 (Białystok), 37 (Konin) - z listy tej startowali politycy partii Akcja Zawiedzionych Emerytów Rencistów.
- Komitet Wyborczy Prawica, zarejestrowany w okręgu 13 (Kraków) - z tej listy startowali politycy Prawicy RP, a także działacze Fundacji Życie i Rodzina.

Poniższe zestawienie sprawdza, na ile programy pozostałych trzech głównych komitetów wyborczych różnią się pod kątem ochrony środowiska i postępujących zmian klimatu.

	Sojusz Lewicy Demokratycznej	Polskie Stronnictwo Ludowe	Konfederacja Wolność i Niepodległość
Ogólny dział dot. środowiska	→ Tak, jedna z 19 stron całego programu poświęcona jest ekologii	→ Osobny rozdział poświęcony jest zmianom klimatu, czystemu powietrzu i energetyce. Dodatkowo, odniesienia do klimatu są też w innych częściach programu	→ Jeden z pięciu głównych rozdziałów programu jest poświęcony częściowo ochronie środowiska
Retencja i woda	→ Brak informacji	→ Program Małej Retencji - budowa zbiorników do 5 tys. m ² → Program budowy zbiorników dużej i średniej retencji - magazynowanie wody i produkcja energii turbinami wodnymi → Wspieranie metod agrotechnicznych zwiększających ilość wody w glebie	→ Brak informacji

**Polityka
klimatyczna
UE**

→ Brak informacji

→ Zablokowanie umowy UE-Mercosur otwierającej rynek europejski na bezcłowy import spoza Europy (co przyczynia się m.in. do zmian klimatu, wypalania Amazonii)

→ Kampania informacyjna przeciwko tzw. pakietowi klimatycznego Unii Europejskiej

**Energetyka
i węgiel**

→ Do 2035 r. większość energii będzie pochodzić z odnawialnych źródeł

→ Zakaz importu węgla i uniezależnienie się od gazu z zagranicy

→ Własna energia w każdym domu – każdy może produkować energię i ją sprzedawać

→ Systematyczne odchodzenie od węgla - na rzecz elektrowni gazowych

→ 50 proc. OZE w polskim miesie energetycznym do 2030 r.

→ Stałe taryfy za produkcję energii odnawialnej

→ Obniżka VAT na OZE do 8 proc.

→ Cofnięcie ustawy antywiatrakowej – powstawanie nowych elektrowni wiatrowych będzie uzależnione od zgody lokalnej społeczności

→ Promowanie domów plusenergetycznych: do 2025 r. nowe budynki w standardzie domów pasywnych

→ Wsparcie fotowoltaiki – dopłaty do nowych paneli, własna produkcja, nadwyżka oddawana do sieci, panele na budynkach publicznych

→ Budowa dużych morskich farm wiatrowych

→ Produkcja energii z węgla jest ok

→ Nowe, czyste technologie są ok

→ Energia będzie tańsza bo pakiet klimatyczny narzucony przez UE zostanie odrzucony - dzięki temu nie będzie obciążeń finansowych i wymuszonej, drogiej transformacji

Powietrze

→ Dofinansowanie wymiany 2 mln domowych pieców węglowych na nowoczesne, bezemisyjne instalacje grzewcze w ciągu 15 lat

→ Zakaz instalacji przestarzałych pieców i kotłów

→ Dofinansowanie zakupu nowoczesnych pieców od 75 do 100 proc. kosztów

→ Brak informacji

**Zieleń,
lasy,
parki
narodowe**

→ Co najmniej 10 proc. lasów wolnych od ingerencji człowieka

→ Nowa Agencja Ochrony Przyrody odpowiedzialna za kontrolę podmiotów zatruwających środowisko

→ 20 proc. przychodów z gospodarki leśnej na Fundusz Dzikiej Przyrody

→ Brak informacji

→ Brak informacji

Plastik i odpady

→ Brak informacji

→ Biogazownie dostarczające energię, nawozy, ciepło do sieci, utylizację odpadów organicznych

→ Całkowity zakaz importu śmieci do Polski

Prawa zwierząt

→ Nowy Urząd Rzecznika Praw Zwierząt odpowiedzialny za dobrostan zwierząt domowych, hodowlanych i dzikich

→ Do 2023 r. likwidacja ferm futrzarskich

→ Zakaz wykorzystywania zwierząt w cyrkach

→ Koniec z chowem klatkowym

→ Możliwość sterylizacji na koszt państwa zwierząt domowych za zgodą właściciela

→ Brak informacji

→ Brak informacji

A. KONFEDERACJA WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ

Jeden z pięciu głównych rozdziałów programu komitetu wyborczego Konfederacja Wolność i Niepodległość pod tytułem „Zdrowe życie” jest poświęcony częściowo ochronie środowiska. Warto zauważyć, że rozdział ten omawia też konieczność propagowania sportu w szkołach i na uniwersytetach, a także wprowadzenia prawnych gwarancji bezpieczeństwa życia od poczęcia. Co ciekawe, z okładki rozdziału można wywnioskować, że będzie on dotyczył również ochrony lasów i zdrowej żywności - jednak tych dwóch aspektów w żaden sposób nie rozwinęto w programie.

Już na początku rozdziału „Zdrowe życie” można przeczytać, że autorom chodzi przede wszystkim o dobro Polaków – „mamy obowiązek zadbać o to, by przyszłym pokoleniom pozostawić Polskę w stanie lepszym, niż w czasach, w których nam samym przyszło działać. Nasi rodacy zasługują na zdrowe życie - czystą wodę, lepsze powietrze w miastach, sprawny system ochrony zdrowia i zdrową żywność. Dobrze pojęta ochrona przyrody nie ma barwy politycznej i nie może być wykorzystywana instrumentalnie do rozgrywek biznesowych czy ideologicznych”. Takie wprowadzenie mogłoby sugerować, że Konfederacja proponuje wyborcom solidne, przemyślane i efektywne rozwiązania, które skutecznie przyczynią się do ochrony środowiska. Nic bardziej mylnego. W podrozdziale „Czyste powietrze” politycy Konfederacji jasno tłumaczą swoje stanowisko względem węgla i polityki klimatycznej Unii Europejskiej. Jak się okazuje, Konfederacja nie jest przeciwna wykorzystaniu węgla w produkcji energii. Oczywiście popiera też korzystanie z „nowszych, bardziej efektywnych i czystszych technologii w energetyce”, o ile nie będą generować dodatkowych kosztów. Dodatkowo, Konfederacja planuje zainicjować kampanię informacyjną przeciwko tzw. pakietowi klimatycznemu, przez który na Polskę nałożone są „nieuzasadnione obciążenia finansowe” i który wymusza transformację w kierunku droższych źródeł energii.

B. SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ

Program komitetu jest w porównaniu do innych stosunkowo krótki. Jednak aż jedna z dziewiętnastu stron całego programu poświęcona jest tematowi związanym z ekologią. Politycy SLD, Razem i Wiosny podeszli do tematu ochrony środowiska bardzo ambitnie, ale też optymistycznie. Przekonują bowiem, że do 2035 r. większość energii będzie pochodzić z odnawialnych źródeł – obecnie prawie 80 proc. energii w Polsce pochodzi z węgla, aż 49 proc. z kamiennego i 29 proc. z brunatnego. Przy czym warto dodać, że tylko w ubiegłym roku odnotowano rekordowy import węgla. Blisko 16 mln ton ściągnięto z Rosji, Kolumbii, USA i Kazachstanu. Polska energia produkowana jest również z gazu, jednak i ten jest importowany. Krajowe wydobycie zaspokaja tylko 21 proc. zapotrzebowania na gaz. Reszta jest importowana z Rosji, Niemiec, Kataru, USA i Norwegii. Jak wynika z danych udostępnionych przez Forum Energii, Polska energia jest mocno uzależniona od źródeł z Rosji, skąd pochodzi 52 proc. naszego gazu i aż 78 proc. importowanego węgla³.

Co ciekawe, Lewica deklaruje wprowadzenie zakazu importu węgla i uniezależnienie się od gazu z zagranicy. Niestety, nie podają, jak tak ambitne cele chcieliby osiągnąć. Dodatkowo, Lewica obiecuje wyborcom, że każdy obywatel będzie mógł mieć własną energię w domu, a w dodatku bez zbędnych formalności sprzedawać jej nadwyżki. Politycy obiecują również, że będą zabiegać o to, by w ciągu najbliższych 15 lat dzięki państwowemu dofinansowaniu doszło do wymiany 2 mln domowych pieców węglowych na nowoczesne, bezemisyjne instalacje grzewcze.

W kwestii ochrony zieleni i zwierząt Sojusz Lewicy Demokratycznej proponuje powołać nowe instytucje. Agencja Ochrony Przyrody odpowiedzialna byłaby za kontrolę podmiotów zanieczyszczających środowisko, a Urząd Rzecznika Praw Zwierząt za dobrostan zwierząt domowych.

Warto też zauważyć, że jeśli chodzi o problem retencji wody, gospodarki plastikami i odpadami czy politykę klimatyczną UE, Sojusz Lewicy Demokratycznej nie proponuje żadnych rozwiązań i w ogóle pomija te tematy w swoim programie.

³ <https://polskieradio24.pl/42/3167/Artykul/2292068,Raport-o-polskiej-energetyce-rosnacy-import-wegla-i-pradu-stagnacja-w-OZE>

C. POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE

Na tle SLD i Konfederacji, PSL najwięcej miejsca poświęca środowisku – jego ochronie i wykorzystaniu. Rozwiązania walczące ze zmianami klimatu pojawiają się nie tylko w jednej części programu poświęconej tematom ekologicznym. Polskie Stronnictwo Ludowe stawia głównie na energetykę, czyste powietrze i rozwiązania proekologiczne w rolnictwie. W programie nie pojawia się jednak nic na temat ochrony lasów, zieleni, parków narodowych czy zwierząt.

Partia Władysława Kosiniaka-Kamysza, podobnie jak PiS czy KO i w przeciwieństwie do SLD i Konfederacji, proponuje rozwiązania oszczędzające wodę, które paradoksalnie przez ekologów uznawane są za niezwykle szkodliwe dla środowiska. PSL chce wspierać budowę zbiorników do 5 tys. m², a także budować zbiorniki dużej i średniej retencji, w których magazynowana będzie woda na wypadek suszy lub powodzi. Dodatkowo, ludowcy zapowiadają, że dzięki stworzeniu dużych zbiorników możliwa będzie produkcja energii z wykorzystaniem turbin wodnych. Kolejnym elementem wspólnym dla PO i PSL jest promowanie rozwiązań wspierających powstawanie biogazowni utylizujących odpadu organiczne i dostarczających m.in. energię oraz ciepło do sieci.

Podobnie jak większość partii opozycyjnych (nie licząc Konfederacji), PSL proponuje szereg rozwiązań zastępujących węgiel. Jednak należy przyznać, że postulaty ludowców są najbardziej konkretne i mogłyby konkurować z programem KO w tym zakresie. Na przykład, Polskie Stronnictwo Ludowe obiecuje obniżkę VAT do 8 proc. na rozwiązania oparte OZE i dodatkowo deklaruje, że do 2030 r. aż 50 proc. energii w polskim mieszkaniu energetycznym pochodzić będzie z OZE. Dla porównania, Koalicja Obywatelska deklaruje, że do tego czasu jedna trzecia energii pochodzić będzie z odnawialnych źródeł energii. Ponadto, ludowcy są świadomi konieczności stopniowego odchodzenia od węgla i planują go zastąpić elektrowniami gazowymi. W programie PSL znajdujemy również rozwiązania wspierające fotowoltaikę, budowę morskich farm wiatrakowych czy domów plusenergetycznych.

Co ciekawe, w programie Polskiego Stronnictwa Ludowego pojawiają się zapowiedzi, których żadna z porównywanych partii nie porusza w swoich programach. Ludowcy jako jedyna partia na polskiej scenie politycznej zapowiadają promowanie odpowiednich metod agrotechnicznych i upraw zwiększających ilość wody w glebie. Równocześnie, politycy PSL planują walczyć o zablokowanie umowy UE-Mercosur otwierającej rynek europejski na bezcłowy import spoza Europy. Jak czytamy w programie: „wejście w życie tej umowy godzi nie tylko w rolnictwo krajów UE – takich jak Polska, ale przyniesie dalekosiężne, dewastacyjne skutki dla klimatu na świecie, bo wypalanie Amazonii to nic innego niż pozyskiwanie terenów pod uprawę soi, kukurydzy oraz wypas bydła”. To znamienne, że partia dotychczas powszechnie uważana za chłopską jako jedyna wyraża zaniepokojenie dewastacją Amazonii pod uprawy.

3. ANALIZA PROGRAMÓW GŁÓWNYCH KOALICJI

Na potrzeby ten analizy porównaliśmy wewnętrzne programy dwóch wiodących koalicji i sprawdziliśmy na ile postulaty zrzeszonych partii różnią się od siebie. Poniższe zestawienie przedstawia różnice między programami Prawa i Sprawiedliwości oraz Porozumienia, a także Koalicji Obywatelskiej oraz Partii Zieloni.

	Program Prawa i Sprawiedliwości	Program Porozumienia
Ogólny dział dot. środowiska	<ul style="list-style-type: none"> → Jeden z rozdziałów poświęcony ochronie środowiska → W programie padają m.in. deklaracje dot. ochrony środowiska: to filar nowoczesnego państwa dobrobytu i warunek zrównoważonego rozwoju kraju	<ul style="list-style-type: none"> → Brak informacji
Retencja i woda	<ul style="list-style-type: none"> → Rozwój małej retencji → Wsparcie działalności spółek wodnych (przy równoczesnym usunięciu barier w pomocy dla tych spółek)	<ul style="list-style-type: none"> → Brak informacji
Polityka klimatyczna UE	<ul style="list-style-type: none"> → Radykalne zwiększenie wsparcia z funduszy UE dla ochrony gospodarstw rolnych przed klęskami oraz na przywracanie produkcji rolnej w gospodarstwach dotkniętych zniszczeniami → Projekt Miejskich Planów Adaptacji (MPA44) dla 44 polskich miast - celem jest przystosowanie się do obserwowanych i prognozowanych zmian klimatu	<ul style="list-style-type: none"> → Współpraca w Unii Europejskiej powinna uwzględniać, że przyroda nie zna granic i zachowanie dobrego stanu polskiego środowiska naturalnego jest w interesie wszystkich państw UE → Przestrzeganie polityki zrównoważonego rozwoju, zgodnie z konwencjami gospodarczymi ONZ, przyjętymi w Polsce i Unii Europejskiej takimi jak: Konwencja Klimatyczna, Konwencja o Różnorodności Biologicznej i Konwencja o Pustynnieniu → Racjonalne podejście do obszarów Natury 2000 i realistyczna rewizja tej sieci na poziomie Unii Europejskiej
Energetyka i węgiel	<ul style="list-style-type: none"> → Zielone światło dla „zielonej gospodarki” i „zielonej energetyki” → Implementacja zapisów „Katowice Rulebook” - Katowickim Pakiecie Klimatycznym przez wszystkie kraje obecne na COP 24 w 2019 r. → Mój prąd - 1 mld zł na dofinansowanie instalacji fotowoltaicznych do 50 proc. kosztów, ale nie więcej niż 5 tys. zł	<ul style="list-style-type: none"> → Dynamiczny wzrost liczby prosumentów → Wprowadzenie zasady jednego okienka, co skróci ścieżkę wpisania do systemu i umożliwi skuteczne załatwienie spraw administracyjnych w jednym czasie i jednej lokalizacji → Skrócenie czasu wydania warunków przyłączeniowych przez OSD dla mikroinstalacji (do 50 kW) oraz małych instalacji OZE (do 500

- Rozwój morskiej energetyki wiatrowej w perspektywie 2030 r.
- Rozwój zeroemisyjnej, wielkoskalowej energetyki jądrowej
- Wsparcie elektromobilności i stacji ładowania pojazdów elektrycznych
- Rozwój elektrycznego transportu publicznego

kW) do 60 dni. Mikroinstalacje mogą być też przyłączane do sieci elektroenergetycznej na podstawie warunków przyłączenia, jeżeli ich moc zainstalowana elektryczna przekracza zadeklarowaną moc przyłączeniową obiektu, do którego ta mikroinstalacja ma być przyłączona

- Wprowadzenie systemu opustów dla przedsiębiorców oraz dla JST - podobnie jak ma to miejsce w przypadku podmiotu nie będącego przedsiębiorcą; nie ma jakiegokolwiek uzasadnienia, aby nie wprowadzić takiego udogodnienia dla MŚP i dla samorządów
- Wprowadzenie dopłat do energii dla spółek obrotu, odkupujących nadwyżki energii z mikroinstalacji OZE, w cenie po której kupuje odbiorca od spółki obrotu
- Uruchomienie systemu wsparcia dla szybkiego finansowania zwrotnego w postaci leasingów dla MŚP oraz JST
- Zrównanie wysokości podatku VAT na poziomie 8 proc. w odniesieniu do wszystkich inwestycji w fotowoltaikę prosumencką
- W pierwszym roku programu Energia Plus powstaną prosumenckie instalacje na zieloną energię o łącznej mocy zainstalowanej 200 MW. Obniży to koszty energii elektrycznej dla 50 tys. gospodarstw domowych
- Koszty systemu wsparcia dla inwestycji zostaną sfinansowane ze środków zgromadzonych dotychczas poprzez opłaty OZE. Obecnie Spółka Zarządca Rozliczeń S.A., która zajmuje się rozliczaniem (wypłatą dopłaty dla podmiotów, które wygrały aukcje i produkują energię) - zgromadziła już ponad 300 mln zł do wykorzystania. Źródłem wsparcia mogą być także środki pozostające w dyspozycji NFOŚiGW, a zgromadzone m.in. w ramach działań na rzecz rozwoju OZE i poprawy efektywności energetycznej - obecnie to kilka miliardów złotych

Powietrze

- Kontynuacja programu „Czyste Powietrze”
- 103 mld zł na wymianę starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe, instalacje OZE
- Termomodernizacja ok. 3-4 mln domów jednorodzinnych
- 50 proc. redukcji emisji z sektora bytowo-komunalnego do 2030 r.
- Zwiększenie liczby gospodarstw domowych

- Brak informacji

podłączonych do efektywnych systemów ciepłowniczych
- Rozbudowa systemu wysokosprawnej kogeneracji i ogrzewania gazowego

Zieleń, lasy, parki narodowe

- Zwiększanie zielonych powierzchni w miastach, m.in. zwiększenie minimalnego procentowego udziału przestrzeni biologicznie czynnej w miastach (w tym także tzw. zielonych dachów i trawników z rzadko koszoną trawą)
- Podtrzymanie polskiego modelu wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej pozwalającej zachować bogactwo przyrodnicze ekosystemów leśnych
- Program Leśnych Gospodarstw Węglowych i zmniejszenie koncentracji CO₂ w atmosferze - przez 30 lat uda się pochłonąć dodatkowo 1 mln ton CO₂
- Zwiększenie lesistości kraju do 33 proc. do 2045 r.
- Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie.

→ Brak informacji

Plastik i odpady

- Kaucja dla opakowań, zgodnie z zasadą: „zwracasz opakowanie - dostajesz kaucję”
- Producenci zostaną zobowiązani do finansowania zbiórki i przetwarzania odpadów powstających z tych opakowań
- Zachęty do stosowania opakowań wielokrotnego użytku
- Cele recyklingu: 55 proc. w 2025 r.; 60 proc. w 2030 r.; 65 proc. w 2035 r.
- Ograniczenie masy składowanych odpadów komunalnych do 10 proc. w 2035 r.
- 170 mln zł na Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest
- Elektroniczna ewidencja i sprawozdawczość w gospodarce odpadami prowadzona tylko w Bazie Danych o Odpadach
- Program usuwania folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej, który ma ułatwić rolnikom oddawanie zużytych folii, sznurka, opakowań po nawozach do właściwego zagospodarowania oraz dofinansować zbieranie, transport oraz przetworzenia takich odpadów

→ Brak informacji

Prawa zwierząt

- Naturalny chów zwierząt program „Dobrostan plus” skierowany do rolników
- Brak informacji
- Kontynuacja realizacji wielomilionowych projektów przyrodniczych
- Ukończenie procesu planowania ochrony dla Form ochrony przyrody
- Inwentaryzacja przyrodnicza
- Stworzenie Banku Danych o Zasobach Przyrodniczych

W programie Porozumienia nie ma praktycznie żadnych informacji na temat ochrony środowiska. To o tyle zaskakujące, że wiceprzewodnicząca tej partii Jadwiga Emilewicz (minister przedsiębiorczości i technologii) jest jedną z twarzy obozu władzy w zakresie ekologii. Tymczasem program ekologiczny partii Jarosława Gowina sprowadza się jedynie do programu Energia Plus, czyli rozwinięcia energetyki prosumenckiej.

Program Koalicji Obywatelskiej

Ogólny dział dot. środowiska

- Jeden z sześciu głównych części programu jest poświęcony w całości ekologii, klimatowi i wodzie
- Pojedyncze odniesienia dot. klimatu znajdują się również w innych rozdziałach

Retencja i woda

- Podporządkowanie „gospodarki wodnej” oraz „Wód Polskich” Ministrowi Ochrony Środowiska
- Wstrzymane zostaną programy regulacji rzek
- Wykorzystanie środków krajowych i unijnych na wsparcie programu renaturyzacji rzek, zgodnych z Ramową Dyrektywą Wodną
- Zaprzestanie melioracji odwadniającej na terenach podmokłych
- Nakaz prowadzenia małej retencji w lasach zwiększenie retencji wody na terenach zabudowanych
- Gospodarcze wykorzystanie wód deszczowych i ich magazynowanie

Polityka klimatyczna UE

- Brak informacji

Program Partii Zieloni

- Jedna z trzech głównych części programu poświęcona czystemu powietrzu, energetyce, transportowi, rolnictwu oraz prawom zwierząt (Zielony Nowy Ład)
- Osiem priorytetów: krajowy program termomodernizacyjny, lokalne plany zielonej transformacji, zielonej reindustrializacji, ekorozwoju, usług komunalnych, odbudowy kolei, rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego i rozwój miast równych szans
- Powołanie „policji ekologicznej” i wdrożenia unijnej dyrektywy karnej dotyczącej przestępstw ekologicznych
- Zwiększenie roli ekologicznych organizacji pozarządowych w konsultowaniu działań z zakresu ochrony przyrody
- Zachowanie i rozwój ogródków działkowych na terenach miejskich
- Wprowadzenie zakazu upraw roślin modyfikowanych genetycznie i stosowania pasz z roślin genetycznie modyfikowanych, a także wprowadzenia jednolitych oznaczeń żywności zawierającej składniki poddane modyfikacjom genetycznym

- Zamiast betonowania rzek i zabudowy obszarów zalewowych promocja polderów, zwrócenie uwagi na ponowne zalesianie górnych biegów rzek, dawanie im przestrzeni do naturalnego rozlewania się oraz na obowiązkowe udostępnianie map ryzyka, które wpłyną na decyzje o zagospodarowaniu obszarów zagrożonych powodzią

- Brak informacji

- Do 2030 r. co najmniej 1/3 energii pochodzić zacznie ze źródeł odnawialnych, czyli z natury: wiatru, słońca, wody
- Wsparcie finansowe dla lokalnych źródeł OZE, biomasy, biogazu oraz geotermii.
- Do 2030 r. rezygnacja z węgla w ogrzewaniu domów i mieszkań, do 2035 r. w ogrzewaniu systemowym, a do 2040 r. w całej energetyce
- Do 2025 r. na rynku energetycznym powstanie 200 tys. lokalnych instalacji, które pozwolą na wytwarzanie energii przez firmy i samorządy. Kolejny milion takich instalacji powstanie przy domach, głównie z wykorzystaniem ogniw fotowoltaicznych
- Rozwój farm wiatrowych -to mieszkańcy, a nie władza centralna, będą decydować czy w ich sąsiedztwie może powstać farma wiatrowa
- Mechanizm preferencyjnych pożyczek dla firm i obywateli chcących inwestować w przydomowe odnawialne źródła energii - panele słoneczne, przydomowe wiatraki i pompy ciepła to przyszłość. Możliwa będzie odsprzedaż nadwyżki prywatnie wytworzonej energii
- Do 2030 r. wszystkie małe systemy ciepłownicze w miastach powiatowych zostaną przekształcone w efektywne i niskoemisyjne, czyli czyste źródła ciepła w domach
- Stabilny plan transformacji przemysłowej Śląska i innych regionów węglowych, min. w oparciu o środki unijne z Platformy Węglowej
- Publikowanie rocznych raportów na temat polskiej transformacji energetycznej: kosztów, cen, emisji, stopnia niezależności energetycznej
- Termomodernizacja - do 2020 r. wyznaczenie nowych standardów dla budynków
- Całkowite uniezależnienie Polski od energii z węgla do 2035 r. Do 2050 r.: poziom min. 70 proc. zaopatrzenia w energię finalną ze źródeł odnawialnych. Celami pośrednimi powinno być 20 proc. w 2020 r. i 50 proc. w 2030 r.
- Wprowadzenie preferencyjnych taryf na energię ze źródeł odnawialnych z ceną równą 1,2 całkowitej ceny brutto dla odbiorcy energii z paliw kopalnych, co będzie skutecznym narzędziem zachęcającym do inwestowania w OZE przez osoby indywidualne. Jednocześnie postulujemy tworzenie lokalnych sieci niskich i średnich napięć, zniesienie obowiązku podłączenia instalacji do sieci urzędowego dostawcy energii i zezwolenie na dostawy bezpośrednie nadwyżek produkowanej energii lokalnym odbiorcom w sąsiedztwie
- Łatwe zakładanie spółdzielni energetyki odnawialnej oraz lokalnych wspólnot energetycznych, produkujących energię wyłącznie na potrzeby społeczności. Przystąpienie do programów prosumenckich dla wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych
- Odejście od przyjętych za rządów PiS restrykcyjnych wymogów dla lądowej energetyki wiatrowej
- Stopniowe podnoszenie wymogów dotyczących jakości urządzeń grzewczych w ramach walki ze smogiem. Wyeliminowanie użycia węgla najgorszej jakości i miału węglowego ze względu na znaczne zanieczyszczenie powietrza. Stworzenie programów wsparcia dla osób, które chcą wymienić stare piece niskiej jakości na nowoczesne, o podwyższonej wydajności lub piece na paliwa ciekłe
- Krajowy Program Ochrony Powietrza, uwzględniający m.in. dostosowanie poziomów alarmowych zanieczyszczenia do europejskiej średniej oraz umożliwienie samorządom tworzenia stref ograniczonej emisji komunikacyjnej
- Plany Zielonej Transformacji dla takich regionów jak Górny Śląsk czy Bełchatów, przygotowanie krajowego programu modernizacji sieci energetycznych
- Nowelizacja ustawy o efektywności energetycznej, m.in. wprowadzenie celów redukcyjnych związanych z polityką UE (zwiększenie efektywności energetycznej o 30% do 2030 roku) i obowiązku poprawy efektywności energetycznej przez podmioty publiczne, stworzenie podstaw dla działalności organi-

Powietrze

- Budowa 57 obwodnic - realizacja programu pozwoli na uzyskanie lepszej jakości powietrza w miastach
- Darmowa wymiana pieców na pompy ciepła i ogrzewanie sieciowe

zacji i podmiotów inwestujących w rozwiązania efektywnościowe

- Rozwój sieci zróżnicowanych regulacyjno-bilansujących małych biogazowni
- Wycofanie się Polski z programu budowy elektrowni jądrowych

→ Jak najszybsze, ale nie później niż do 2029 r., osiągnięcie poziomów wymaganych lub – tam gdzie występują - docelowych dla głównych zanieczyszczeń (z uwzględnieniem poziomów przewidzianych w najnowszej Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284, m.in. PM2.5: 18µg/m³ (średnia roczna), PM10: 40 µg/m³ (średnia roczna), benzo(a)piren: 1ng/m³ (średnia roczna)) w każdej ze stref oceny jakości powietrza w Polsce. Do 2035 r. osiągnięcie ambitnych poziomów docelowych dla głównych zanieczyszczeń zgodnych z zaleceniami WHO, tj. dla PM2.5: 10µg/m³ (średnia roczna), dla PM10: 20µg/m³ (średnia roczna)

→ Utworzenie rządowego zespołu zadaniowego z włączeniem przedstawicieli ministerstw środowiska, energii, rozwoju, transportu, rolnictwa i przemysłu, pod nadzorem wicepremiera. Utworzenie z dochodów skarbu państwa oraz funduszy UE 15-letniego funduszu zadaniowego dla poprawy jakości powietrza „Polska bez smogu” na lata 2020-2035 w wysokości 1,5% PKB rocznie

→ Dostosowanie poziomów informowania i alarmowania do poziomów krajów UE o najambitniejszych normach, np. przy PM10 informowanie po przekroczeniu średniodobowego stężenia 50 µg/m³ (t.j. Włochy, Macedonia, Finlandia) i alarmowanie powyżej 70 µg/m³ (t.j. Belgia). Stworzenie norm jakości paliw stałych wprowadzanych do obrotu rynkowego oraz planu egzekucji ich przestrzegania w użytkowaniu przemysłowym, gospodarczym oraz komunalno-bytowym

→ Całkowity zakaz sprzedaży i obrotu palivami stałymi niskiej jakości. Podwyższenie kar za spalanie śmieci w miejscach nieprzeznaczonych (w tym w kotłach komunalno-bytowych). Wprowadzenia norm jakości dymu z komina oraz możliwości nakładania kar finansowych na podstawie zdalnych pomiarów jakości dymu

Zieleń, lasy, parki narodowe

- Nowa polityka urbanistyczna - zadrzewianie terenów miejskich i nieużytków rolnych
- Ochrona puszczy (nie podano której)
- Puszcza Białowieska w całości parkiem narodowym.
- Nowe parki narodowe i rozszerzenie starych w porozumieniu z lokalną społecznością

- Przyjęcie przez przyszły Sejm ustawy o ochronie przyrody, zwiększającej możliwości władz publicznych w zakresie tworzenia i poszerzania parków narodowych
- Powiększenie Białowieskiego Parku Narodowego na obszar całej Puszczy Białowieskiej oraz za powołaniem nowych parków narodowych Mazurskiego i Turnickiego. W porozumieniu z lokalnymi społecznościami tych rejonów przygotowane zostaną Lokalne Plany Ekorozwoju, skupiające się m.in. na odpowiadaniu na wyzwania zapewnienia miejsc pracy czy dostępności transportowej
- Sprzeciw wobec umniejszania znaczenia parków narodowych przez znoszenie rygorów ochronnych, wycinanie starych drzew, prowadzone w większości parków polowania
- Sprzeciw wobec prywatyzacji Lasów Państwowych
- Poprawienie regulacji dotyczących wycinki drzew na terenie prywatnych posesji
- Zagwarantowanie udziału społecznego w planowaniu gospodarki leśnej

Plastik i odpady

- W ciągu trzech lat jednorazowy plastik powinien zostać zastąpiony opakowaniami wielokrotnego użytku
- Zmniejszenie produkcji plastiku obejmie wszystkie przedmioty jednorazowego użytku, które mają swoje nieplastikowe odpowiedniki.
- Dalekosiężny cel - gospodarka w oparciu o obieg zamknięty i politykę „zero odpadów”
- Powszechny system kaucji za butelki i depozytu za opakowania plastikowe
- Towary z wymiennością pojemników docelowo powinny mieć niższe ceny
- „Woda dla każdego”, czyli system bezpłatnych stacji wody pitnej dla mieszkańców
- Absolutny zakaz sprowadzania odpadów do Polski
- Instytucje publiczne będą używać wyłącznie opakowań wielorazowych lub biodegradowalnych
- Rozszerzenie edukacji o ochronie środowiska w szkołach

- Wsparcie dla wszelkich kampanii i inicjatyw sprzyjających szybkiemu rozwojowi gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ) w Polsce oraz ambitnej polityce w zakresie unikania odpadów, ich selektywnej zbiórki, ponownego użycia przedmiotów, recyklingu, kompostowania materii organicznej, wykorzystywania odpadów komunalnych do produkcji biogazu. Spalarnie miejskie nie tylko są potencjalnym źródłem niebezpiecznych dla zdrowia emisji oraz niedogodności dla mieszkańców i mieszkank, ale też sprzyjają bezpowrotnemu niszczeniu cennych surowców i materiałów, które powinny być zużytkowane
- Redukcja 30 proc. opakowań z tworzyw sztucznych do 2023 r.

Prawa zwierząt

- Ustawa prowadząca do zamknięcia ferm norek, lisów i innych zwierząt hodowanych na futra
  - Zakaz wykorzystywania zwierząt w cyrkach
  - Zakaz polowania na ptaki
- Brak informacji

Partia Zieloni nie jest dla PO równorzędnym partnerem w ramach Koalicji Obywatelskiej, dlatego to ekologiczny program Platformy jest decydujący dla polityki KO w kwestii środowiska czy energetyki. Powyższe porównanie pokazuje jednak, że ekologia ma o wiele większe znaczenie dla Zielonych, jest potraktowana o wiele bardziej konkretnie i szczegółowo, niż ma to miejsce w programie partii Grzegorza Schetyny.

EKOLOGIA W KAMPANII LIDERÓW PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI

W poniższej części przeanalizowaliśmy wypowiedzi liderów obozu władzy oraz głównej siły opozycyjnej pod kątem ich zwrotu w stronę ekologii. Sprawdziliśmy, którzy politycy poruszali jakie tematy związane z ochroną środowiska, transformacją energetyczną, smogiem czy problemem odpadów i plastiku. W poniższej analizie skupiliśmy się na narracji wyłącznie polityków PiS i KO jako kluczowych dla kształtu debaty politycznej w Polsce.

Ewolucja podejścia PiS do kwestii związanych z ochroną środowiska, zmianami klimatycznymi czy transformacją energetyczną jest widoczna nie tylko w porównaniu obecnego i poprzedniego programu partii. Widać ją także w zmianie narracji prowadzonej przez polityków obozu władzy na przestrzeni ostatnich miesięcy. Ochrona środowiska jest coraz częściej obecna w komunikacji PiS z wyborcami i funkcjonuje w partyjnej propagandzie jako jeden z aspektów modernizacji Polski wprowadzanej przez rząd - abstrahujemy tutaj od realnych działań państwa, wynikających czy to z realizacji zobowiązań, czy z reakcji na bieżące wydarzenia, skupiając się wyłącznie na komunikatach kierowanych do wyborców. Zmianę narracji PiS, podążającą za rosnącym zainteresowaniem obywateli sprawami środowiska, symbolicznie obrazują dwie wypowiedzi ministra energii Krzysztofa Tchórzewskiego, które padły na przestrzeni zaledwie czterech miesięcy. W maju 2019 r., na Europejskim Kongresie Gospodarczym i w finałowym etapie kampanii europejskiej, minister powiedział: „Polski nie stać na gwałtowny rozwój odnawialnych źródeł energii”¹. Ale już na początku września 2019 r., na Forum Ekonomicznym w Krynicy, przekaz Tchórzewskiego był zupełnie inny: „Stać nas na rozwój odnawialnych źródeł energii (...) Musimy się odnajdywać w świecie, gdzie się mocno stawia na odnawialne źródła energii. Chcemy iść krokiem, który wynegocjowaliśmy, robimy wszystko, by osiągnąć postawione przed nami cele”². Ochrona środowiska stała się już jednym z priorytetów rządu na nową kadencję, na lipcowej konwencji programowej PiS premier Mateusz Morawiecki przedstawiając plany partii, mówił o czystym powietrzu, zieleni w miastach, zielonej energii i transformacji energetycznej³.

1 <https://biznesalert.pl/tchorzewski-oze-energetyka-ekg-2019/>

2 <https://biznesalert.pl/minister-energii-krzysztof-tchorzewski-forum-ekonomiczne-krynica-2019-oze-energetyka/>

3 <https://www.wnp.pl/parlamentarny/wydarzenia/premier-mateusz-morawiecki-na-konwencji-programowej-pis-cale-wystapienie,40467.html>

1. JADWIGA EMILEWICZ I ODZYSKIWANIE EKOLOGII

PiS wciąż ma problem z ekologią, traktując ją jako przestrzeń debaty zajęta na przestrzeni lat przez formacje lewicowe. Otwartą próbę „odzyskania” tej tematyki dla prawicy podjęła jako jedyna Jadwiga Emilewicz, która w „Dzienniku Gazecie Prawnej” (28 września br.) powiedziała: „Troska o środowisko jest wpisana w myśl konserwatywną. Ma ona dwa filary. Pierwszym jest zielony konserwatyzm Rogera Scrutona, który zakłada, że problemów ekologicznych nie da się rozwiązać jedynie poprzez lokalny polityczny aktywizm, charakterystyczny dla zielonych. Ten drugi wynika z nauk Kościoła”⁴. Znamienne jest jednak to, że ekologiczną twarzą obozu władzy jest minister przedsiębiorczości i technologii oraz członek koalicyjnego Porozumienia (które jak wykazaliśmy wcześniej nie ma zbyt rozbudowanego programu w zakresie ekologii), a nie minister środowiska czy jakkolwiek inny polityk PiS.

2. ŚMIECI, OPAKOWANIA, CZYSTE POWIETRZE

Warto zwrócić uwagę, że poza rozważaniami na temat filozofii politycznej Emilewicz odwołuje się w swoich wystąpieniach do przykładów zrozumiałych dla przeciętnego wyborcy, co jest symptomatyczne dla wypowiedzi polityków PiS na tematy ekologiczne: „Zamieniamy się w śmietnisko, mamy oceany zanieczyszczone plastikiem, ogromne składowiska zużytych akumulatorów w Afryce. Kraje szybko rozwijające się dążą do tego, żeby było lepiej, więcej, taniej. W efekcie mamy nadprodukcję towarów o krótkim cyklu życia. I co najbardziej niewygodne dla nas - to my się tego pozbywamy, my usuwamy brudy za kurtynę, za którą nie chcemy zaglądać” czy na temat opakowań: „W Polsce mamy najwięcej opakowań i tworzyw sztucznych ze wszystkich państw Unii Europejskiej. To realne wyzwanie, z którym musimy i chcemy się mierzyć”⁵. W podobnym tonie wypowiadał się także minister środowiska Henryk Kowalczyk, który zapowiedział wprowadzenie kaucji za opakowania z makulatury, szkła i plastiku w pierwszej połowie 2020 r.⁶

Śmieci, czyste powietrze, opakowania i odnawialne źródła energii to najczęściej podejmowane przez PiS tematy środowiskowe - w przeciwieństwie do obszarów chronionych, regulacji rzek czy Morza Bałtyckiego (wyjątkiem jest tutaj wypowiedź Jadwigi Emilewicz o przywracaniu akwenów do życia⁷). Partia rządząca porusza się w tematach nieabstrakcyjnych, bliskich wyborcom, w których łatwo także o symboliczne gesty - jak deklaracja Mateusza Morawieckiego o wyeliminowaniu użytkowania plastikowych butelek i talerzyków z Kancelarii Premiera⁸ (co ciekawe,

4 <https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/1432280,emilewicz-troska-o-srodowisko-jest-wpisana-w-mysl-konserwatywna.html>

5 <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,25147760,eksperci-z-calego-swiata-na-politechnice-poznanskiej-juz-projektujac.html>

6 <http://www.portalspozywczy.pl/technologie/wiadomosci/minister-kowalczyk-powinna-byc-kaucja-za-opakowania-m-in-z-makulatury-szkla-i-plastiku,172853.html>

7 <http://wgospodarce.pl/informacje/68840-emilewicz-przywracanie-akwenow-do-zycia-to-wyzwanie-dla-miast>

8 <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-09-24/morawiecki-chcemy-przyszlemu-pokoleniu-zostawic-ziemie-jak-najczystsza/>

opublikowany wówczas spot, w którym premier mylił smog z emisją CO₂, zniknął z sieci⁹. W dodatku premier dzień później otworzył nową kopalnię węgla¹⁰, co osłabiło wiarygodność jego deklaracji), zapowiedź nasadzenia 500 mln drzew¹¹, udział prezydenta Andrzeja Dudy i jego małżonki w akcji sprzątania lasu¹² czy udział ministra środowiska Henryka Kowalczyka w lekcji na temat ekologii¹³. Jednym z najczęściej przywoływanych osiągnięć ekologicznych obecnego rządu jest obniżenie norm alarmowych dotyczących smogu z 300 do 150 mikrogramów/m³ i wprowadzenie programu „Czyste Powietrze”¹⁴ (mimo doniesień o słabych efektach realizacji tego programu¹⁵). Obecny prezes Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Piotr Woźny zadeklarował nawet, że w ciągu w ciągu pół roku realizację programu „Czyste Powietrze” wesprą banki¹⁶, a już za 9 lat problem smogu może być rozwiązany¹⁷. Smog jest zresztą bodaj jedynym tematem związanym ze środowiskiem, który poruszył w kampanii prezes PiS Jarosław Kaczyński¹⁸.

3. TRANSFORMACJA ENERGETYCZNA

Wśród kluczowych dla PiS tematów związanych ze środowiskiem są transformacja energetyczna i odnawialne źródła energii. Wypowiedzi polityków partii rządzącej są jednak w tym zakresie bardzo ostrożne, zważywszy na zdobyte przez PiS poparcie na Śląsku, zwłaszcza ze strony górniczych związkowców. Głównym tematem jest oczywiście termin rezygnacji z węgla i przejścia na OZE. Według ministra środowiska w ciągu 10 lat powinna powstać w Polsce elektrownia atomowa, a do 2050 r. Polska w pełni zrezygnuje z węgla¹⁹. Minister Jadwiga Emilewicz powiedziała, że „W 2020 r. 15 proc. energii wytwarzanej w Polsce powinno pochodzić z odnawialnych źródeł. Zbliżyć do tego celu może energetyka prosumencka: stosunkowo niskokosztowa, a od decyzji do montażu panelu na dachu mija kilka tygodni”²⁰. Z kolei minister energii Krzysztof Tchórzewski podkreślał, że „Mamy trochę rozbieżności związanych z naszymi zamiarami w stosunku do oczekiwań Komisji, niemniej

9 <http://wyborcza.pl/7,75398,25236076,jak-mateusz-morawiecki-walczy-o-klimat-kompromitujacy-spot.html?disableRedirects=true>

10 <https://www.money.pl/gospodarka/wczoraj-ekologia-dzis-wegiel-premier-otwiera-nowa-kopalnie-w-jastrzebiu-zdroju-6428268148852865a.html>

11 <https://fakty.interia.pl/raporty/raport-wybory-parlamentarne-2019/aktualnosci/news-morawiecki-i-sadzenie-drzew-kprm-i-ms-tlumacza-co-premier-mi,nld,3091678>

12 <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-09-20/tysiac-wagonow-kolejowych-smieci-rocznie-akcja-sprzatania-lasow-z-para-prezydencka/>

13 <https://szkolyrolnicze.pl/wiadomosc,wyjatkowa-lekcja-ekologii-z-ministrem-srodowiska-w-zespole-szkol-ckr.html>

14 <https://biznesalert.pl/morawiecki-eko-kprm-klimat-srodowisko/>

15 <https://www.rp.pl/Gospodarka/309269869-Smog-przygotuj-rzad-Mizerne-efekty-Czystego-powietrza.html>

16 <https://www.portalsamorzadowy.pl/ochrona-srodowiska/czyste-powietrze-przyspiesza-wozny-ma-pomysl-ktory-ulatwi-funkcjonowanie-programu,133126.html>

17 <https://serwisy.gazetaprawna.pl/ekologia/artykuly/1429212,piotr-wozny-smog-w-polsce.html>

18 <http://300polityka.pl/live/2019/09/28/pjk-smog-musi-byc-w-polsce-zlikwidowany-i-mamy-ku-temu-srodk-i-mamy-taki-wlasnie-cel-to-tez-sprawa-dla-zdrowia-polakow/>

19 <https://www.energetyka24.com/kowalczyk-okolo-2050-r-polska-bedzie-mogla-calkowicie-zrezygnowac-z-wegla>

20 <https://poznanyborcza.pl/poznan/7,36001,25185806,wybory-parlamentarne-2019-jadwiga-emilewicz-promuje-w-poznaniu.html>

upieramy się przy tym, że w energetyce odnawialnej osiągniemy poziom 21 proc. do 2030 r.”²¹.

Minister energii tłumaczył też, z czym wiążą się trudności w przeprowadzaniu zmian: „Od 2015 r. polska energetyka w sposób uporządkowany jest w systematycznej transformacji. To znalezienie formuły pogodzenia dwóch żywiołów: jeden mówi, że jesteśmy krajem coraz bogatszym, więc powinniśmy pilnować czystego powietrza i wprowadzać ekologiczne rozwiązania, drugi mówi, że chcemy żyć godnie, wydawać jak mniej pieniędzy, by i nam się poprawiało. Mamy więc pewne nożyce: ekologia i czyste powietrze, to mówią ci bogatsi, dla których zwyżka ceny 10 czy 20 zł na rachunku nie robi wrażenia. Drudzy mówią, że chcą lepiej żyć i jest ich więcej. To jest poważne wyzwanie”²². Tchórzewski tłumaczył też w kampanii, że „przez półtora roku rząd PiS hamował rozwój OZE, bo czekał na zgodę KE na rynek mocy, czyli zabezpieczenie dostaw przez elektrownie węglowe”²³. Zarówno minister energii, jak i minister przedsiębiorczości w dyskusji o transformacji energetycznej odwołują się także do argumentacji historycznej, tłumacząc, że po II wojnie światowej o gospodarce Polski decydował de facto Stalin i Związek Radziecki, więc Polska nie dorobiła się elektrowni atomowej.

4. „ZDROWY ROZSĄDEK” W EKOLOGII PIS

Charakterystyczna dla obecnej eko-narracji PiS jest wypowiedź ministra rolnictwa Jana Ardanowskiego - wprost przyznaje, że istnieje szkodliwe wykorzystanie środowiska przez człowieka, które mogło doprowadzić do kryzysu klimatycznego: „Podzielam przekonanie o tym, że następuje rabunkowe wykorzystywanie zasobów przyrody. Obecne zmiany klimatyczne mogą być również konsekwencją niewłaściwego wykorzystania tych dóbr w ostatnich dekadach. Ci, którzy kwestionują zmiany klimatyczne, a przecież taka grupa istnieje, twierdzą, że są one spontaniczne i człowiek nie ma na to większego wpływu. Nawet gdyby tak było, to troska o przyszłość świata powinna wszystkich nas jednoczyć”²⁴.

Jednocześnie warto odnotować, że mimo zwrotu w stronę ochrony środowiska politycy PiS sygnalizują elektoratowi, często sceptycznemu wobec teorii o antropogenicznym źródle zmian klimatycznych i doszukującemu się w transformacji energetycznej przede wszystkim interesów największych koncernów, że cały czas zachowują „zdrowy rozsądek”. Wysyłają sygnał, że ich zwrot jest racjonalny i choć mają świadomość konieczności podjęcia działań, to wciąż rozumieją, że zmiany

21 <https://www.agropolska.pl/zielona-energia/prawo/polska-bedzie-stawiac-na-odnawialne-zrodla-energii,111.html>

22 <https://www.wnp.pl/energetyka/krzysztof-tchorzewski-transformacja-polskiej-energetyki-to-godzenie-sprzecznych-zywioLOW,354099.html>

23 <https://www.cire.pl/item,186942,1,0,0,0,0,tchorzewski-rzad-pis-opoznial-oze-bo-czekal-na-zgode-na-rynek-mocy.html>

24 <https://wiadomosci.dziennik.pl/opinie/artykuly/609769,ardanowski-rolnictwo-konsumenci-produkty-publiczne-pieniadze-swiety-franciszek.html>

muszą być powolne, bez szkody dla społeczności danego regionu. Jak zresztą powiedział Mateusz Morawiecki: „Polska polityka energetyczna i polityka klimatyczna są przede wszystkim oparte o zdrowy rozsądek, o taką ewolucję, która zakłada znaczące zmniejszenie naszej zależności od węgla, ale jednocześnie zakłada również bezpieczeństwo i niskie ceny energii”²⁵. Przebywając we wrześniu na sesji ONZ, prezydent Andrzej Duda powiedział dziennikarzom: „Wszyscy dążymy do tego, żeby mieć jak najlepszy klimat. Nikt z nas nie chce, żeby topniały lody na Arktyce, żeby były drastyczne zmiany w pogodzie, które prowadzą do kataklizmów. Wszyscy chcemy, żeby powietrze było czyste, żeby zachować środowisko dla przyszłych pokoleń. Rzecz tylko polega na tym, żeby to się odbyło jak najmniejszym kosztem dla społeczeństw. Trzeba to zrobić w sposób odpowiedzialny. Droga do tego są tylko spokojne negocjacje”²⁶. Na sesji ONZ reklamował też działania podjęte przez rząd: „Polska kładzie przede wszystkim nacisk na kwestię solidarnej i sprawiedliwej transformacji niskoemisyjnej. Jesteśmy również przekonani, że budowanie zielonej gospodarki możliwe jest tylko przy uwzględnieniu głosu wszystkich grup społecznych”, wymieniając przy tym „program ograniczenia emisji pochodzących z gospodarstw domowych; dążenie do ograniczenia emisji pochodzących z transportu publicznego; zakrojone na dużą skalę programy zalesiania; zwiększanie pochłaniania emisji przez ekosystem; plany adaptacji miast do zmian klimatu oraz długoterminowy program zmiany profilu gospodarczego Śląska”²⁷.

Warto też zauważyć nieco antyunijną narrację, wskazującą na państwa Zachodu jako odpowiedzialne za kryzys klimatyczny, widoczną chociażby w wywiadzie z Emilewicz: „Jak ma wyglądać odpowiedzialność Zachodu? (...) Jeżeli więc mówimy dziś o standardach, to ci, którzy zrujnowali środowisko i się na tym niezwykle wzbogacili, powinni w najwyższym stopniu ponieść koszty swojej polityki”. W podobnym tonie wypowiadał się wiceminister spraw zagranicznych Konrad Szymański powiedział: „Nie możemy się zgodzić na znaczący wzrost zobowiązań natury klimatycznej bez dokładnie zapisanej mapy podziału obciążeń i mechanizmów kompensacyjnych”²⁸. Zachowawczy w kampanii był także wicepremier, minister nauki i szef koalicyjnego Porozumienia Jarosław Gowin, który z kolei wyraził sceptycyzm w stosunku do antropogenicznego źródła zmian klimatycznych: „To, że znaleźliśmy się w fazie globalnego ocieplenia, widać gołym okiem. Natomiast kontrowersje, także w środowisku naukowców, dotyczą roli człowieka w globalnym ociepleniu. Tu zdania, także wśród naukowców, są bardziej podzielone”²⁹.

25 <https://biznesalert.pl/morawiecki-energetyka-klimat-zdrowy-rozsadek/>

26 <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,820,wypowiedz-prezydenta-dla-mediow.html>

27 <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,821,wystapienie-prezydenta-podczas-debaty-generalnej-74-sesji-zo-onz.html>

28 <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/600964,klimat-ochrona-srodowiska-wegiel-kontrowersje.html>

29 <https://www.green-news.pl/404-ministrowi-nauki-w-sprawie-klimatu-nauka-nie-pasuje>

Na koniec należy odnotować niejednoznaczny stosunek polityków PiS do Młodzieżowego Strajku Klimatycznego, który także pokazuje problem obozu władzy z tematyką ekologiczną. Zmarły w końcówce kampanii były minister środowiska Jan Szyszko powątpiewał w spontaniczną organizację protestów w ramach Młodzieżowego Strajku Klimatycznego: „Ta spontaniczność została pewnie zorganizowana. I tą spontanicznością według mnie powinny się zająć zarówno ministerstwo edukacji, jak i organa ścigania”³⁰. Inaczej MSK oceniał Gowin, choć zarzucał organizatorom poddanie się pewnego rodzaju manipulacji: „Takie zaangażowanie jest zawsze zjawiskiem pozytywnym. Ważne jest, by w swoich działaniach opierać się na chłodnych racjach naukowych, nie ulegać ideologiom. Ważne jest też, żeby zdawać sobie sprawę, w którym miejscu jest Polska. A Polska nie tylko w ciągu ostatnich 4 lat, ale przez ostatnie 30 lat, ograniczyła emisję CO₂ w stopniu zdecydowanie największym ze wszystkich krajów unijnych”³¹.

---

30 <https://www.wprost.pl/swiat/10254406/jan-szyszko-o-strajkach-klimatycznych-ta-spontanicznoscia-powinny-zajac-sie-organy-scigania.html>

31 <https://polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/2374651,Jaroslaw-Gowin-rzad-chce-wiekszego-udzialu-odnawialnych-zrodel-energii>

EKOLOGIA W KAMPANII LIDERÓW KOALICJI OBYWATELSKIEJ

Ochrona środowiska nie jest naturalnym tematem dla PiS i opozycja mogłaby punktować na tym polu partię rządzącą, ale nie korzystała w pełni z tej możliwości. Postulaty środowiskowe Koalicji Obywatelskiej zostały przede wszystkim przedstawione na lipcowej konwencji programowej w ramach tzw. szóstki Grzegorza Schetyny - znalazły się wśród nich czyste powietrze i woda. KO nie odżegnuje się również od tematu rezygnacji z węgla i nie kwestionuje konieczności zmian w energetyce - jak powiedział Grzegorz Schetyna: „Nie jesteśmy wyspą, ani tym bardziej oddzielną planetą. Załamanie klimatyczne na świecie obejmie nas tak samo jak innych. Musimy działać i musimy to traktować jako twarde zobowiązanie”. Lider PO zadeklarował w kwestii czystego powietrza: „W ciągu ośmiu lat zredukujemy zanieczyszczenie powietrza w Polsce do poziomu w pełni bezpiecznego dla zdrowia. Służyć temu będzie nie tylko wymiana pieców z dopłatą, którą już zapowiadaliśmy, ale też nowe podejście do energetyki. Zobowiązujemy się, że do 2030 r. wyeliminujemy węgiel w ogrzewaniu domów i mieszkań, do 2035 r. w ogrzewaniu systemowym, a do 2040 r. w energetyce”³². Domagał się również „odblokowania inwestycji w farmy wiatrowe, decentralizacji źródeł wytwórczych i konkretnego planu działania dla regionów górniczych”³³. W tej kwestii aktywna była zwłaszcza śląska posłanka Monika Rosa, która na forum programowym KO mówiła: „To ogromne wyzwanie. I to nie jest tylko kwestia biznesu, pieniędzy, ale też zdrowia i życia. Musimy potraktować tę transformację poważnie. Jako wyzwanie, ale i szansę (...) Zielonego i czarnego połączyć się nie da. Musimy postawić na zielony przemysł. To szansa na nowe, bezpieczne i dobrze płatne miejsca pracy, bo innowacyjne technologie to przyszłość w energetyce”³⁴.

1. „ZDROWOROZSĄDKOWA” TRANSFORMACJA I CZYSTE POWIETRZE

Podobnie jak politycy PiS, także reprezentanci KO sygnalizują wyborcom, że zachowują zdrowy rozsądek w kwestii transformacji energetycznej, czego przykładem może być wypowiedź Borysa Budki z wrześniowej konwencji Koalicji w Sosnowcu: „Nie da się jednego dnia odejść od wytwarzania energii z węgla w Polsce, ponieważ polski przemysł, ale też elektrownie, nie są do tego dostosowane”³⁵. W podobnym

³² <https://gramwzielone.pl/trendy/101106/g-schetyna-zapowiada-odejscie-od-wegla>

³³ <http://wyborcza.pl/7,155287,24990629,schetyna-odejdziemy-od-wegla-do-2040-roku-nikt-nie-kupi.html>

³⁴ Tamże.

³⁵ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/malgorzata-kidawa-blonska-w-sosnowcu-apeluje-do-rzadu-o-zakonczenie-wojen,971251.html>

tonie wypowiadała się kandydatka Koalicji Obywatelskiej na premiera Małgorzata Kidawa-Błońska, która komentując specustawę górniczą, powiedziała: „Polskie kopalnie powinny funkcjonować do wyczerpania zapasów, żebyśmy mogli się w tym czasie przestawić na inne źródła energii. Budowa nowych kopalń, a tym bardziej wbrew woli ludzi, nie powinna mieć miejsca”³⁶. O rekordowym imporcie węgla warszawska posłanka powiedziała: „Skandalem jest sprowadzanie węgla z zagranicy - to znaczy, że rząd nie myśli o tym, żeby nasza energetyka była czysta”³⁷. Natomiast o transformacji Śląska mówiła w podobnym tonie jak Rosa: „Ten region wymaga dodatkowego programu, który zapewniłby m.in. ochronę środowiska i czyste powietrze. Krok po kroku chcemy zmieniać rzeczywistość, żeby Śląsk przechodził na inne źródła energii i żeby mieszkańcy mogli oddychać świeżym powietrzem”³⁸. Na temat czystego powietrza Kidawa-Błońska powiedziała w Zduńskiej Woli: „Jednym z ważnych tematów jest ekologia. Jednym z bardzo złych elementów, z którymi musimy się uporać, jest smog, który w okresie jesiennym zaczynamy odczuwać coraz bardziej. Właściwie we wszystkich miejscowościach w naszym kraju samorządy borykają się z tym problemem (...) Problemu smogu samorządy same nie rozwiążą. Mogą to robić tylko we współpracy z rządem i stąd nasz projekt «Czyste powietrze», który rozpoczęliśmy 4 lata temu. Nie został wdrożony, nie uzyskaliśmy środków unijnych na ten program”³⁹.

Schetyna, podobnie jak Kaczyński, raczej rzadko porusza w swoich wypowiedziach tematy ekologiczne. Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, co zrozumiałe u lidera opozycji, komentował o wiele bardziej entuzjastycznie niż politycy PiS: „To jest sygnał dla nas wszystkich, żebyśmy potrafili tego głosu, adresowanego do nas, ludzi, którzy mają wpływ na polską rzeczywistość, wysłuchać. Tym młodym ludziom, którzy dzisiaj domagają się czystego powietrza i skutecznej walki ze smogiem, chcę powiedzieć, że zaproszenie partii Zielonych do KO, a także twarda agenda ekologiczna jest dla nas politycznym zobowiązaniem. Chodzi o odejście od węgla przy ogrzewaniu domów do 2030 r., a do 2040 r. rezygnację z węgla w ogóle. O zatrzymanie importu śmieci do Polski. O wprowadzenie ustawy o smogu, która już trzeci rok leży w sejmowej zamrażarce, o walkę z plastikiem i o inwestycję w wodę”⁴⁰.

Najbardziej znamienne dla Koalicji Obywatelskiej są jednak dość ogólnikowe wypowiedzi w sprawie ochrony środowiska, czego przykładem może być Barbara Nowacka, która prezentując w lipcu program ekologiczny Koalicji mówiła: „Rząd nie radzi sobie z walką o czyste powietrze, rząd nie radzi sobie z ochroną przyrody”⁴¹.

36 <https://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,25207896,małgorzata-kidawa-blonska-w-katowicach-gornicza-specustawa.html>

37 <https://www.money.pl/gospodarka/kidawa-blonska-na-slasku-dopoki-wydobycie-wegla-sie-oplaca-powinnismy-to-robic-6425941195318913a.html>

38 Tamże.

39 <http://300polityka.pl/live/2019/10/09/kidawa-blonska-problemu-smogu-samorzady-same-nie-rozwiaza-moga-to-robic-tylko-we-wspolpracy-z-rzadem-i-stad-nasz-projekt-czyste-powietrze/>

40 <https://nto.pl/grzegorz-schetyna-w-opolu-politycy-opozycji-nie-walczmy-miedzy-soba/ar/c1-14437815>

41 <https://www.portalsamorzadowy.pl/ochrona-srodowiska/koalicja-obywatelska-wazne-jest-czyste-powietrze-i-woda,128940.html>

Z kolei nad Zatoką Pucką, w okręgu, z którego startowała, Nowacka mówiła: „Myślmy o zmianach klimatycznych i widzimy, w jaki sposób cała nasza przyroda jest zagrożona. Za mało o nią dbamy, za mało myślimy o ekologii, o czystym, zdrowym podejściu. Ale też o wielkich zmianach: o zatrzymaniu emisji gazów cieplarnianych, o miksie energetycznym. Więcej energii odnawialnej! To jest wszystko do zrobienia, na to są pieniądze z Unii Europejskiej, są pieniądze w polskim budżecie. Trzeba zacząć dbać o przyrodę! (...) 13 października wybieramy przyszłość nie tylko polityczną, ale i ekologiczną”⁴².

2. AGNIESZKA POMASKA EKOLOGICZNĄ TWARZĄ KO

Wiodącym politykiem KO w zakresie ekologii wyraźnie stała się gdańska postanka Agnieszka Pomaska: mówi o konkretach i wzywa do aktywnych działań. W lipcu opowiadała o priorytetach Koalicji: „Proponujemy bardziej aktywną politykę w kwestiach środowiskowych”. Chociaż oczywiście najpierw trzeba będzie posprzątać po ministrach Szyszko i Kowalczyku. Import śmieci do Polski wzrósł trzykrotnie od 2015 r., wiele z nich trafia na wysypisko śmieci, gdzie jest podpalana. Program „Czyste powietrze” działa zbyt wolno. A Polska może stracić miliardy złotych unijnych funduszy na walkę ze smogiem. Polska powinna być liderem w trosce o czyste środowisko i walce ze zmianami klimatu, a tymczasem ostatnio premier zawetował cel neutralności klimatycznej do 2050 r. Powinniśmy też wprowadzić system kaucji za butelki i depozyt za opakowania plastikowe. Wiele miast prowadzi już politykę ograniczania odpadów plastikowych. Czas by była to polityka na poziomie krajowym. (...) Najwyższy czas, by ten temat był traktowany poważnie przez wszystkie siły polityczne. Myślę, że jest to ta sfera, w której powinniśmy działać ponad podziałami politycznym. Dotyczy to przecież przyszłości naszych dzieci. Chociaż zdają sobie sprawę, że może być to trudne, skoro poseł partii rządzącej pisze na Twitterze, że w lipcu wychodzi na balkon i mu zimno, więc jego zdaniem zmiany klimatu to bujda. Ale zmiany klimatyczne to nie odległy problem. Te zmiany dotyczą nas przecież bezpośrednio już dziś, jak poprzez susze, powodzie, nagle zjawiska atmosferyczne czy poprzez pojawianie się u nas nowych gatunków roślin i zwierząt. Odpowiedzialna partia, zwłaszcza największa partia opozycyjna, musi ten temat postawić jako jeden z najważniejszych i tak jest. To jest bardzo poważna decyzja, to jest jeden z naszych priorytetów. Na forum programowym to też było widać, były trzy panele tematyczne i jeden z paneli to dotyczył ochrony środowiska. W Sejmie założyłam też parlamentarny zespół „Zerwij z plastikiem”. Na tym przykładzie chyba najlepiej widać, że z kwestiami środowiska wiążą się też sprawy zdrowotne. Kobiety mają coraz więcej problemów z płodnością, mężczyźni też, w tym także problemy z potencją. Okazuje się, że to bezpośrednio lub pośrednio też wynika z tego, w jaki sposób my żyjemy na co dzień, np. niewłaściwie odżywiając się, ale też korzystając z opakowań plastikowych, w których są związki endokrynne czynne, które negatyw-

42 <https://www.facebook.com/BarbaraANowacka/videos/389755725254054/>

nie wpływają na nasz organizm. Sami też wprowadzamy zmiany – już nie ma wody w plastikowych butelkach w naszym w biurze. Promujemy ideę „mniej odpadów”, chodzenie na zakupy z własną torbą. Świata nie zbawimy od razu, ale od takich małych kroków się zaczyna. (...) To nie kwestia pomyłki, a raczej tego, że nie było aż tyle przestrzeni do mówienia o kwestiach środowiska. Między innymi na ostatnim forum programowym pokazywaliśmy te różnice. Te sprawy się wiążą, ale smog to jednak problem bardziej krótkoterminowy i trochę łatwiejszy do uregulowania, a zmiany klimatyczne są długoterminowe i stanowią większe wyzwanie w dłuższej perspektywie. To są bardzo złożone procesy. Na pewno będziemy chcieli też jako parlamentarzyści więcej mówić o tym, jakie konsekwencje niosą zmiany klimatu. (...) Na środowisko naturalne wpływ ma każdy z nas, każdego dnia i nie potrzeba do tego żadnej funkcji. Zachęcam do myślenia o tym podczas naszych codziennych wyborów: gdzie i jak robimy zakupy, co kupujemy, jaki środek transportu wybieramy. Nie chodzi o to, by nagle zmienić wszystkie swoje przyzwyczajenia, czasami też nie mamy wyjścia. Ale spacer 500 metrów do sklepu zamiast jazdy autem będzie zdrowszy i dla środowiska, i dla nas samych. A w skali globalnej może przynieść konkretny pozytywny efekt”⁴³.

Jednym z najczęściej obecnych tematów ekologicznych w kampanii KO jest kwestia plastiku, zwłaszcza za sprawą Pomaskiej, która kieruje parlamentarnym zespołem „Zerwij z plastikiem”. Na forum programowym Koalicji mówiła m.in. o potrzebie zagwarantowania prawa do czystej wody pitnej w miejscach publicznych, by dzięki temu łatwiej było zrezygnować z kupna wody w plastikowych butelkach. „Proponujemy ustawę, która wprowadzi powszechny system kaucyjny i depozytowy za butelki wielokrotnego użytku, a także butelki plastikowe wrzucane do automatów, za które otrzymamy np. 10 gr. Choć nie decyduję teraz o konkretnej kwocie, to bezwzględnie powinno to zostać wprowadzone. Minister środowiska zapowiadał, że się do tego przymierza, ale żadnych konkretów nie ma (...) Polska powinna poszerzyć swoje działania w tym zakresie [ograniczania plastiku – red.] i nie ograniczyć się tylko do słomek, pojemników na żywność, sztućców czy kubków, ale do wszystkich przedmiotów jednorazowego użytku, które nie mają swoich nieplastikowych odpowiedników”⁴⁴. Podobnie jak prezydent Andrzej Duda czy premier Morawiecki, Agnieszka Pomaska również korzystała z symbolicznych gestów, które zostają w pamięci wyborców: prowadziła swoją kampanię na rowerze⁴⁵, wykorzystując stare banery z poprzednich wyborów⁴⁶, a zniszczone przerabiając na torebki⁴⁷.

Podobnie jak prezydent, Pomaska brała udział w sprzątaniu lasów, zbierając i segregując pozostawione tam śmieci⁴⁸. W innym miejscu mówiła zaś o kaucjach m.in.

43 <https://oko.press/pomaska-czas-rozluczen-sie-skonczynyl-jestesmy-zdeterminowani-zeby-wygrac-z-pis-wywiad/>

44 <http://wyborcza.pl/7,155287,24990263,politycy-ko-nie-bedziemy-patyczkowac-sie-z-plastikiem-chca.html?disableRedirects=true>

45 <https://twitter.com/pomaska/status/1169709374442549249>

46 <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-09-05/rower-recykling-nasiona-eko-kandydaci-do-sejmu/>

47 <https://radiogdansk.pl/wiadomosci/item/100343-torebki-z-banerow-wyborczych-agnieszka-pomaska-wyznacza-nowe-trendy-zaden-baner-nie-trafi-na-smietnik/100343-torebki-z-banerow-wyborczych-agnieszka-pomaska-wyznacza-nowe-trendy-zaden-baner-nie-trafi-na-smietnik>

48 <https://twitter.com/pomaska/status/1175176311905705984>

za opakowania plastikowe: „Uważamy, że powinien być wprowadzony powszechny system kaucyjny i depozytowy. Kaucja za butelkę, której się ponownie używa, depozyt - zachęta finansowa za zwrot plastikowej butelki i innych opakowań. Są takie inicjatywy prowadzone przez samorządy, ostatnio w Warszawie, ale to powinien być system w całym kraju. Kluczem jest jednak zachęcanie do produkowania mniejszej ilości odpadów. Dlatego, by ograniczyć ilość plastikowych butelek, proponujemy zwiększony dostęp do wody pitnej w miejscach publicznych. Publiczne źródła z wodą pitną powinny stać w każdej gminie, urzędach czy szkołach. «Woda dla każdego» to proste rozwiązanie, które również przyczyni się do zmniejszenia liczby produkowanych odpadów. Powinna być też rozszerzona odpowiedzialność producenta. Producent, który wypuszcza towar w plastikowym opakowaniu, powinien od początku do końca ponosić odpowiedzialność. Z tym wiąże się konieczność publikacji danych o tym, ile duże korporacje wypuszczają na rynek tych opakowań. I cała polityka związana z niemarnowaniem, z mniejszą produkcją odpadów, stawianie na odejście do jednorazowych opakowań. To jest związane z dyrektywą unijną, która zakazuje plastikowych sztućców, opakowań, słomek, ale uważam, że ona powinna iść dalej, że Polska mogłaby być tu liderem. Dotyczy to zwłaszcza kupowania produktów na wagę. Dzisiaj wszystko pakujemy w jednorazowe torebki, które wyrzucamy do kosza. Małe sklepiki lepiej sobie z tym radzą, na pewno ta odpowiedzialność powinna być większa zwłaszcza ze strony dużych podmiotów, supermarketów. To samo dotyczy podwójnych opakowań czy pakowania np. kosmetyków w pudełka dużo większe niż ich zawartość”⁴⁹.

Z kolei o kryzysie śmieciowym Agnieszka Pomaska mówiła: „Problem ze śmieciami sprowadza się do kilku elementów. Jednym z nich jest kwestia importu śmieci. Trzeba ograniczyć napływ śmieci zza granicy, bo oczywiście jakaś część z tego trafia do zakładów, w których się przetwarza śmieci - są firmy, które z tego żyją, zwłaszcza plastikowe odpady czy używane ubrania znajdują tu swoje drugie życie - ale nie ze wszystkimi tak jest. Duża część ląduje na wysypiskach śmieci, te najgorszej jakości odpady. I są one palone, zatruwając powietrze, którym oddychamy”⁵⁰.

Aktywny w kwestii klimatu był także niestartujący w wyborach, ale obecny w kampanii prezydent Warszawy Rafał Trzaskowski, który zapowiedział, że do 2030 r. Warszawa ograniczy o połowę emisję CO₂ w stosunku do stanu z początku wieku⁵¹. Jako wóldarz stolicy uznał, podobnie jak 93 inne miasta na świecie, stan kryzysu klimatycznego⁵². Jego aktywność na polu ekologii warunkowały jednak także wydarzenia niezwiązane bezpośrednio z kampanią, jak np. awaria w oczyszczalni Czajka⁵³. Rzadko poruszany przez dwie największe partie był za to temat transportu zbiorowego, rozwoju kolei czy restauracji połączeń PKS. Wyjątkiem była kandydatka KO na premiera, która opowiedziała się za edukacją w sprawie zalet, jakie niesie

49 <https://oko.press/pomaska-czas-rozliczen-sie-skonczynyl-jestesmy-zdeterminowani-zeby-wygrac-z-pis-wywiad/>

50 Tamże.

51 <https://biznesalert.pl/trzaskowski-warszawa-emisje-co2-klimat-srodowisko/>

52 <https://smoglab.pl/warszawa-oglasza-stan-kryzysu-klimatycznego/?fbclid=IwAR0P05zYLOimznAzajjnse4nP9MWqBUtkui5RXwdx9VrWGHqAexIRCVM974>

53 <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,25130227,awaria-w-oczyszczalni-czajka-scieki-plyna-do-wisly-trzaskowski.html>

komunikacja zbiorowa, opowiedziała się jednak przeciwko wprowadzaniu zakazów dla samochodów⁵⁴.

Ekologiczną stroną Koalicji Obywatelskiej stanowią też oczywiście Zieloni, choć ze względu na marginalność partii ich przekaz nie przebija się. Przy okazji prezentacji Kidawy-Błońskiej jako kandydatki na premiera wiceprzewodnicząca Zielonych Małgorzata Tracz przedstawiła postulaty KO z zakresu ekologii: inwestycje w czystą i tanią energię ze słońca i wiatru, ochrona rzek, lasów i jezior, objęcie całej Puszczy Białowieskiej parkiem narodowym, termomodernizacja budynków mieszkalnych, likwidacja pieców węglowych, zakaz importu śmieci do Polski, racjonalna gospodarka odpadami czy kaucja na opakowania szklane i plastikowe⁵⁵. Do postulatów Zielonych odwoływała się także Kidawa-Błońska na pierwszej konwencji programowej po uzyskaniu partyjnej nominacji na kandydata na premiera: „Jest projekt przygotowany z naszym koalicjantem Partią Zielonych. Wielka zmiana w podejściu do środowiska naturalnego. Obiecuję, że przestaniemy masowo wycinać lasy. Zlikwidujemy smog i plastik. Zatrzymamy przywóz śmieci i węgla rosyjskiego do Polski”⁵⁶. Zieloni szukając koalicjanta podkreślali, że „priorytetem dla nas jest walka ze zmianami klimatu i ochrona środowiska naturalnego, tak zdewastowanego przez rząd PiS”⁵⁷. Tracz przedstawiała też konkretne postulaty jej partii: „Jako Zieloni mamy konkretne propozycje: po pierwsze wsparcie dla firm i osób prywatnych w produkowaniu energii ze źródeł odnawialnych oraz powołanie pełnomocnika rządu ds. walki ze zmianami klimatu w randze wiceministra”⁵⁸.

---

54 <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C515429%2Ckidawa-blonska-lepsza-edukacja-ws-zalet-transportu-zbiorowego-niz-zakazy-ws>

55 <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1429082,kidawa-blonska-chce-zmienic-polska-polityke-nienawisc-tonienormalnosc.html>

56 <https://platforma.org/aktualnosci/wystapienie-malgorzaty-kidawy-blonskiej-na-konwencji-programowej>

57 <https://partiazieloni.pl/zieloni-chca-koalicji-ktora-zagwarantuje-walke-ze-zmianami-klimatu-i-ochrone-srodowiska/>

58 Tamże.

EKOLOGIA W KOŚCIELE I NAUKACH SPOŁECZNYCH

1. ENCYKLIKA LAUDATO SI'

Kryzys klimatyczny wpływa także na dziedziny życia publicznego, w których debata na temat środowiska może wydawać się zaskakująca. W polskim Kościele powoli dojrzewa dyskusja na temat ekologii, choć w samej kampanii nie była ona obecna. „Encyklika Laudato Si' Ojca Świętego Franciszka poświęcona trosce o wspólny dom”¹ z 2015 r. nie odbiła się dużym echem, ale polscy biskupi nie lekceważą problemów związanych ze środowiskiem. Przed rokiem z okazji wspomnienia św. Franciszka członkowie Episkopatu pisali do wiernych: „Papież Franciszek w encyklice Laudato si przypomina, że «wszystko jest ze sobą powiązane. Dlatego konieczne jest połączenie troski o środowisko ze szczerą miłością do człowieka i z ciągłym zaangażowaniem wobec problemów społeczeństwa» (Laudato si, 91). Środowisko, którego integralną częścią jest powietrze, «jest dobrem publicznym, mieniem całej ludzkości i wszyscy są za nie odpowiedzialni. Ten, kto posiada jego część, ma ją jedynie po to, aby zarządzać nią dla dobra wszystkich. Jeśli tego nie czynimy, to bierzemy na swe sumienie ciężar zaprzeczenia istnieniu innych» (Laudato si, 95). To mocne przesłanie papieża dotyczące dobra wspólnego trzeba rozszerzyć na inne kwestie ekologiczne. Mimo że od upadku gospodarki socjalistycznej w naszym kraju upłynęło już wiele lat, to jednak skutki braku poszanowania godności człowieka i dewastacji środowiska naturalnego z tamtego okresu wciąż dają o sobie znać. Zdegradowane tereny rolne i leśne, zniszczona wskutek szkód górniczych zabudowa, zapadliska tektoniczne, hałdy, zwałowiska, zatruta gleba, woda, zanieczyszczone powietrze – to wszystko świadczy o tym, że nie zawsze troszczono się właściwie o wspólny dom. Do dziś licznie rozsiane na terenie kraju – zwłaszcza w rejonach silnie uprzemysłowionych – «niewypały ekologiczne» zagrażają zdrowiu i życiu mieszkańców. Do tych niechlubnych pozostałości minionej epoki dołączają nowe zagrożenia. Niepohamowana chęć zysku przy braku wyobraźni popycha niektórych do czynienia z naszego kraju śmietniska Europy, które próbuje się potem prymitywnie likwidować, podpalając rękami «nieznanych sprawców». Zdajemy sobie również sprawę, że klimat podlega zmianom. Nie bez znaczenia jest też działalność człowieka, który wraz z rosnącą produkcją i konsumpcją przyczynia się do wzrostu stężenia gazów cieplarnianych. W związku z tym trzeba ograniczać szkodliwą dla środowiska działalność człowieka, umiejętnie gospodarować paliwami kopalnymi i rozwijać odnawialne źródła energii oraz uczyć oszczędnego korzystania ze źródeł energii. To zadanie spoczywa przede wszystkim na posiadających władzę polityczną, ekonomiczną i na kierujących szkolnictwem. Niepohamowane gromadzenie dóbr, wyzysk i niszczenie przyrody, znęcanie się nad zwierzętami, zaśmiecanie lasów, obrzeży

1 https://w2.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_pl.pdf

dróg, oceanów, powietrza, przestrzeni kosmicznej, nadużywanie wszystkiego tego, co z Bożej ręki otrzymaliśmy - to niepełny katalog grzechów ekologicznych (...) Nie ulega wątpliwości, że kryzys ekologiczny, którego objawy zostały przedstawione w niniejszym liście jest problemem moralnym. Poznanie prawdy, rachunek sumienia z grzechów to pierwszy krok na drodze przemiany. W encyklice *Laudato si* papież Franciszek stwierdził, że jako wierzący potrzebujemy «nawrócenia ekologicznego», które stając się owocem spotkania z Jezusem, będzie zmieniało nasz stosunek do świata”².

2. LIST PASTERSKI EPISKOPATU POLSKI

Z kolei kwietniu 2019 r. w liście na Niedzielę Miłosierdzia Bożego polscy hierarchowie napisali do wiernych: „Ponadto, odpowiadając na wezwanie Papieża Franciszka, wolontariusze działający w społecznościach lokalnych mogą w duchu integralnej ekologii podejmować kolejne działania: wzywać do nawrócenia ekologicznego i skromnego życia opartego na miłości, a nie na konsumpcji; przeciwdziałać marnowaniu żywności i przekazywać jej nadwyżki potrzebującym; promować wiedzę o racjonalnym gospodarowaniu odpadami; dbać o naturę i zabiegać o funkcjonowanie zielonych przestrzeni; zachęcać do ograniczania zużycia plastiku; szerzyć wiedzę o zmianach klimatu i ich przyczynach; motywować polityków do przeciwdziałania zmianom klimatu; promować stosowanie odnawialnych źródeł energii; prowadzić zbiórki odpadów trudnych do recyklingu, np. zużytych świetlówek, telefonów komórkowych; budować świadomość realnego zagrożenia smogiem, np. przez stworzenie lokalnych sieci pomiaru skażenia”³. Jest to o tyle znamienne, że tematyka listu dotyczyła wolontariatu i biskupi nie musieli poruszać w nim problemów związanych z ekologią.

3. KOŚCIÓŁ WOBEC KRYZYSU EKOLOGICZNEGO

W maju 2019 r. pod patronatem ministra środowiska i przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski abp. Stanisława Gądeckiego odbyła się na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego debata pt. Kościół wobec kryzysu ekologicznego⁴, w której wzięli udział m.in. ks. prof. Joshtrom Kureethadam, koordynator sekcji „Ekologia i Stworzenie” w watykańskiej Dykasterii ds. Integralnego Rozwoju Człowieka, koordynatorka europejskich projektów Światowego Ruchu Katolików na rzecz Środowiska Cecilia Dall’Oglio czy znany polski zakonnik-ekolog o. Stanisław Jaromi, przewodniczący Ruchu Ekologicznego św. Franciszka z Asyżu. Wśród zaproszonych gości był także metropolita katowicki abp Wiktor Skworc, który w jednym z wywia-

² <https://episkopat.pl/biskupi-w-liscie-o-ekologii-godnosc-czlowieka-podstawa-odpowiedzialnosc-za-swiat-stworzony/>

³ <https://episkopat.pl/list-pasterski-episkopatu-polski-na-niedziele-milosierdzia-2019-r>

⁴ <https://episkopat.pl/kosciol-wobec-kryzysu-ekologicznego/>

dów mówił: „Trzeba intensywnie myśleć o wychowaniu młodzieży, bo obecne średnie i starsze pokolenia być może bardziej koncentrowały się na innym poleceniu Boga, zapisanym w Księdze Rodzaju: czyńcie sobie ziemię poddaną. I rzeczywiście eksploatowaliśmy ziemię. Akurat Górny Śląsk jest przykładem regionu eksploatacji bezwzględnej, wskutek której cierpiały pokolenia dawniejsze, cierpią współczesne, a podobny los czeka zapewne i tych, którzy przyjdą po nas. Chociażby z powodu takiego zjawiska jak szkody górnicze, które ustają dopiero po dziesięcioleciach od czasu zakończenia eksploatacji wyrobisk. Uwzględniając więc nasze bolesne doświadczenia, zaniedbania i zaniechania, musimy wychowywać młode pokolenia, przekazując im – także w ramach katechezy czy rozmów rodzinnych - wrażliwość na dzieło stworzenia, na to wszystko, co jest naszym otoczeniem, przyrodą i jej pięknem, co jest naszym wspólnym dobrem, «ogrodem», żeby w jak najlepszym stanie przekazać to potomnym. (...) Ekologia powinna wyraźniej wybrzmiewać zarówno na ambonie, a więc w kaznodziejstwie, jak i w katechezie, jak wspomniałem. Zresztą to się już dzieje. Pytania o środowisko naturalne powinniśmy uwzględniać także w naszym osobistym rachunku sumienia (...) Jeśli chcemy skutecznie walczyć ze smogiem na Górnym Śląsku i w całej Polsce, to niezwykle ważna jest sprawa technologii spalania węgla. Nie odejdziemy bowiem tak łatwo od źródła energii, jakim jest węgiel. Jest on naszym bogactwem naturalnym. Pewnie jeszcze długo będziemy eksploatowali kopalnie, wydobywając węgiel, ale chodzi o to, żeby go spalać w taki sposób, który przynosi środowisku jak najmniejszą szkodę. Ponadto węgiel zapewnia bezpieczeństwo energetyczne naszego kraju”⁵.

---

5 <https://www.gosc.pl/doc/5188310.Abp-Skworc-Stosunek-do-ekologii-powinnismy-uwzglesdnac-w>

EKOLOGIA W NAUKACH SPOŁECZNYCH

Kryzys klimatyczny został także dostrzeżony przez przedstawicieli polskiej socjologii, którzy 9 października br. zorganizowali debatę w Polskiej Akademii Nauk o jego wpływie na regres społeczny. Wzięli w niej udział prof. Andrzej Rychard (dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii PAN), prof. Małgorzata Jacyno (Instytut Socjologii UW), dr Krzysztof Niedziałkowski (IFiS PAN), dr Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz (Fundacja Batorego), prof. Andrzej Leder (IFiS PAN) oraz wiceprezes PAN, hydrolog prof. Paweł Rowiński.

Badacze nie skupiali się na naukowych aspektach zmian klimatycznych, ale analizowali ich wpływ oraz oddziaływanie debaty na temat klimatu na społeczeństwo. Naukowcy uznali, że sam fakt zwątpienia w antropogeniczne przyczyny kryzysu klimatycznego, które potwierdza 99 proc. publikacji naukowych, świadczy o społecznym regresie i braku zaufania do nauki. Zdaniem socjologów niepodejmowanie na poważnie problematyki klimatycznej może dowodzić braku solidarności pokoleniowej, ponieważ starsze pokolenie jest suwerenne, tj. ma wybór i może podejmować decyzje, a wybiera delegowanie ryzyka związanego ze zmianami klimatu na młodsze pokolenie. Młodszy nie są suwerenni, bo nie będą mogli podjąć podobnej decyzji - będą zmuszeni „skonsumować” to ryzyko.

Według socjologów kryzys klimatyczny uderza w państwo jako instytucję, bo nie ma ono możliwości, przynajmniej samodzielnie, zabezpieczenia obywateli od tego ryzyka. Zdaniem badaczy może to też doprowadzić do usankcjonowania nierówności w dostępie do podstawowych dóbr jak woda czy czyste powietrze – dostęp będą mieli ci, których będzie na to stać. Socjologowie zauważają, że dzięki peryferyjności Polska nie jest największą ofiarą kryzysu klimatycznego i same zmiany klimatu jako takie nie są dla nas największym zagrożeniem - większym może okazać się niedostosowanie do sposobu walki z kryzysem klimatycznym, jaki podejmują lub podejmą kluczowe państwa Zachodu. Miałyby to zarówno konsekwencje polityczne i gospodarcze, jak i w dalszej perspektywie środowiskowe.

WWF POLSKA INICJUJE DEBATĘ NA TEMAT POLITYKI EKOLOGICZNEJ POLSKI

W odpowiedzi na społeczne zapotrzebowanie Fundacja WWF Polska rozpoczęła w kwietniu 2019 r. kampanię Ekopatrioci¹. Jej celem jest uświadomienie Polakom, że miłość do ojczyzny może się objawiać nie tylko w postaci dumy z historii, tradycji czy kultury, ale także jako troska o dobrostan środowiska naturalnego - naszą powinnością jest zostawienie przyszłym pokoleniom dziedzictwa przyrodniczego w należytym stanie.

¹ <https://ekopatrioci.pl/>

Jednym z głównych narzędzi kampanii jest raport „2050 Polska dla pokoleń”² przygotowany we współpracy z Boston Consulting Group. Dokument przedstawia dwa scenariusze dla Polski na najbliższe trzy dekady: niekorzystny społecznie i gospodarczo, w którym polityka środowiskowa pozostaje bez większych zmian w odniesieniu do obecnych planów administracji publicznej, oraz naprawczy, w którym Polska wdraża rekomendacje autorów dotyczące klimatu, rzek, Morza Bałtyckiego oraz różnorodności biologicznej.

Raport był przyczynkiem do rozpoczęcia politycznej dyskusji w ramach cyklu debat „2050 Polska dla pokoleń. Jaką przyszłość wybierzesz?”, który WWF Polska zorganizował we współpracy z Onetem oraz stowarzyszeniem Eko-Unia. W czterech debatach przed wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz w 37 dyskusjach przed wyborami parlamentarnymi wzięło udział ponad 150 polityków reprezentujących pięć największych komitetów. 41 spośród ponad 130 panelistów biorących udział w jesiennych debatach uzyskało w wyborach mandat posła bądź senatora.

12 debat odbyło się w ramach głównej części cyklu, której partnerem medialnym był Onet. Seria debat objęła największe miasta Polski: Białystok, Lublin, Toruń, Gdańsk, Poznań, Zieloną Górę, Wrocław, Opole, Łódź, Katowice, Kraków i Warszawę. 21 debat zostało zorganizowanych w dużych i średnich miastach, głównie dawnych stolicach województw. Tę część cyklu WWF Polska przeprowadził we współpracy ze stowarzyszeniem Eko-Unia. Debaty odbyły się w Zgorzelcu, Ostrołęce, Łomży, Suwałkach, Elblągu, Gliwicach, Szczytnie, Babiaku, Szczecinie, Gorzowie Wielkopolskim, Słupsku, Oleśnicy, Bełchatowie, Bydgoszczy, Włocławku, Turku, Płocku, Wałbrzychu, Radomiu, Kielcach i Zamościu. Dodatkowo, WWF Polska zorganizował cztery dyskusje na tematy ściśle związane z regionem Morza Bałtyckiego – m.in. rybołówstwo, turystyka i zanieczyszczenie wody. Debaty odbyły się w Ustce, Międzyzdrojach, Kołobrzegu i Gdyni. Majowe debaty przed wyborami do Parlamentu Europejskiego odbyły się w Olsztynie, Bydgoszczy, Bielsko-Białej i Rzeszowie.

W warszawskiej debacie, transmitowanej na żywo ze studia Onetu, wzięli udział minister środowiska Henryk Kowalczyk z PiS, Joanna Mucha z Koalicji Obywatelskiej, były minister rolnictwa Marek Sawicki z PSL oraz Anna-Maria Żukowska z SLD.

² https://ekopatrioci.pl/wp-content/uploads/2019/04/2050_Polska_dla_pokolen.pdf

Raport „Pierwsze Ekologiczne Wybory Polaków” powstał w okresie od września do listopada 2019 r., w oparciu o analizę programów politycznych czołowych partii politycznych oraz wybranych wypowiedzi ich przedstawicieli.

Nad analizą, którą oddajemy do Państwa dyspozycji, pracował zespół Bridge: Adrianna Byszewska-Kulińska i Juliusz Skibicki.
Koncepcję przygotował partner firmy Bridge Piotr Wysocki

Zajmujemy się strategicznym doradztwem komunikacyjnym. Działamy od 1999 roku. Nasza specjalizacja to: działania public affairs i public relations, research i analizy, kompleksowe zarządzanie kryzysowe oraz budowanie długofalowego wizerunku i reputacji liderów – ludzi i firm.

Pomagamy naszym klientom budować reputację w relacjach z otoczeniem gospodarczym, politycznym i społecznym. Działamy na styku tych światów, doskonale rozumiejąc mechanizmy ich funkcjonowania i zależności.

W dzisiejszym świecie trudno jest przebić się z własnym przekazem i bronić swoich racji. Bridge pomaga firmom w komunikowaniu i budowaniu argumentacji oraz w naświetlaniu spraw, które mają dla nich najistotniejsze znaczenie.

Autorskie analizy i raporty to nasza specjalność. Na podstawie naszych opracowań zarządy firm podejmują kluczowe decyzje biznesowe, zmieniają strategię i wybierają optymalne taktyki.

Nasi klienci znajdują się w rankingach liderów opinii biznesu. Z naszych raportów korzystają najważniejsze think-tanki, a nasze artykuły eksperckie ukazały się w najważniejszych dziennikach i tygodnikach w Polsce.

ul. Zielna 37
00-108 Warszawa

bridge.pl

